Collegevergadering
d.d. 7 mei 2013

Voor kennisgeving
aangenomen.

JONG IN HEERLEN

Kadernota integraal jeugdbeleid 2013-2016

“

ONZE JEUGD HEEFT TEGENWOORDIG EEN STERKE HANG NAAR LUXE, HEEFT SLECHTE MANIEREN, MINACHTING VOOR HET GEZAG EN GEEN EERBIED VOOR OUDEREN. ZE GEVEN DE VOORKEUR AAN KLETSPRAATJES IN PLAATS VAN TRAINING. ZIJ SPREKEN HUN OUDERS TEGEN, HOUDEN NIET HUN MOND IN GEZELSCHAP EN TIRANNISEREN HUN LERAREN.

”

- **De jeugd heeft de toekomst?!**

Nevenstaand citaat is geschreven door Aristofanes en dateert van 420 voor Christus. Het beeld dat volwassenen van de jeugd hebben is blijkbaar van alle tijden; er is in de loop der eeuwen niet veel veranderd...

Voor u ligt de kadernota integraal jeugdbeleid 2013 – 2016. Hierin staat beschreven wat Heerlen doet voor de kinderen en jongeren in haar stad. Er gebeurt heel veel en dat is een bewuste keuze; investeren in de jeugd is immers investeren in de toekomst van de stad. In ons jeugdbeleid kiezen we voor een positieve en brede insteek, met de nadruk op talentontwikkeling. Ieder kind en jongere moet de mogelijkheid krijgen om zijn talenten optimaal te ontwikkelen. De centrale begrippen in ons jeugdbeleid zijn: positief, preventief en (keten)samenwerking. Hierin hebben we de afgelopen jaren al flinke vooruitgang in geboekt. Daar waar in 2006 de samenwerking tussen professionele instellingen en gemeenten in Parkstad nog als onvoldoende werd beoordeeld door de gezamenlijke inspecties, werden Heerlen en de andere Parkstadgemeenten in 2011 door de inspecties geroemd “een voorbeeld voor Nederland te zijn”.

Maar we zijn er nog niet als gemeente. De aankomende stelstelwijziging, waarbij de gemeente verantwoordelijk wordt voor alle vormen van zorg voor jeugd, betekent dat we als gemeente een groot aantal nieuwe verantwoordelijkheden krijgen. Daarbij heeft de Heerlense jeugd in veel opzichten nog steeds een ongunstige startpositie. Dit legt een zware verantwoordelijkheid op ons om ongunstige omstandigheden aan te pakken en jongeren te ondersteunen op hun weg naar een volwaardige toekomst. Wij lopen er als gemeente niet voor weg om hier het maximale aan te doen. De jeugd heeft de toekomst en die willen wij hen in Heerlen geven.

Peter van Zutphen
Wethouder jeugd

• Inhoud

•	**De jeugd heeft de toekomst?!**	**5**
1.	**Inleiding**	**9**
1.1	Aanleiding	10
1.2	Leeswijzer	10
1.3	De jeugd van tegenwoordig	12
1.4	Visie, missie en uitgangspunten	13
1.4.1	Visie	13
1.4.2	Missie	14
1.4.3	Uitgangspunten van het beleid	16
1.5	Werkwijze	18
2.	**Context van het jeugdbeleid**	**20**
2.1	Inleiding	21
2.2	Landelijke ontwikkelingen	21
2.2.1	Decentralisaties in het sociale domein	21
2.2.2	De ontwikkeling van de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG)	22
2.2.3	De decentralisatie van de jeugdzorg	24
2.2.4	Passend Onderwijs	25
2.2.5	De professionalisering van de voorschoolse voorzieningen en het primair onderwijs	27
2.3	Regionale ontwikkelingen	27
2.3.1	Ontwikkelingen op de schaal van Zuid-Limburg	27
2.3.2	Ontwikkelingen in Parkstad	28
2.4	Lokale ontwikkelingen	30
2.4.1	Stadsvisie 2026	30
2.4.2	Meerjarig Bestuurlijk Programma (MBP) 2011 – 2014	31
3.	**GEZOND OPGROEIEN**	**32**
3.1	Inleiding	34
3.2	Ontwikkelingen en activiteiten	35
3.2.1	De jeugdgezondheidszorg	35
3.2.2	Het bevorderen van een gezonde en actieve leefstijl	37
3.2.3	Het Centrum voor Jeugd en Gezin Heerlen	38
3.2.4	De decentralisatie van de jeugdzorg in Heerlen	43
3.3	De geprioriteerde doelstellingen bij dit thema	44
4.	**GOED VOORBEREID OP JE TOEKOMST**	**46**
4.1	Inleiding	48
4.2	Ontwikkelingen en activiteiten	48

4.2.1 Lokaal Educatieve Agenda (LEA) 48
4.2.2 Kinderopvang en peuterspeelzalen 51
4.2.3 Onderwijshuisvesting en brede school ontwikkeling 51
4.2.4 Zorg in en om school 53
4.2.5 Voorkomen van Voortijdig Schoolverlaten (VSV) en leerplicht 54
4.2.6 Het tegengaan van jeugdwerkloosheid 55
4.2.7 Het verbeteren van de aansluiting van onderwijs naar arbeidsmarkt 56
4.3 De geprioriteerde doelstellingen bij dit thema 57

5. TALENTONTWIKKELING 60
5.1 Inleiding 62
5.2 Ontwikkelingen en activiteiten 62
5.2.1 Social media – 'zappen door het leven' 62
5.2.2 Jongerenwerk nieuwe stijl 62
5.2.3 Cultuur 63
5.2.4 Sport 64
5.2.5 Speelruimte beleid 67
5.2.6 Scouting 67
5.3 De geprioriteerde doelstellingen bij thema 68

6. PARTICIPATIE 70
6.1 Inleiding 72
6.2 Jeugdparticipatie 72
6.2.1 Ontwikkelingen en activiteiten 73
6.3 Ouderparticipatie 75
6.4 Geprioriteerde doelstellingen 76

7. VEILIG OPGROEIEN 78
7.1 Inleiding 80
7.2 Ontwikkelingen en activiteiten 81
7.2.1 Veiligheid in en om school 81
7.2.2 Ontwikkeling aanpak jongerenoverlast 81
7.2.3 Veiligheid en social media 84
7.3 De geprioriteerde doelstellingen bij dit thema 84

8. Samenvatting 86
Schematisch overzicht 87

• **Bijlage: relevante wet- en regelgeving 92**

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Heerlen voert al jaren een actief jeugdbeleid. Dit jeugdbeleid wordt samen met de partners in het veld ontwikkeld en sluit aan bij landelijke, regionale en lokale ontwikkelingen. De laatste kadernota integraal jeugdbeleid dateert van 2006. Sindsdien is het beleid verder doorontwikkeld. Op dit moment vindt landelijk een aantal grote veranderingen plaats binnen het jeugdbeleid. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de decentralisatie van de jeugdzorg (waarbij gemeenten verantwoordelijk worden voor alle vormen van zorg voor jeugd) en de invoering van 'passend onderwijs'. Deze actuele landelijke veranderingen lichten we nader toe in hoofdstuk 2, waarbij we ook ingaan op de consequenties hiervan voor het lokale jeugdbeleid.

In het licht van alle ontwikkelingen vinden wij het belangrijk aan te geven wat de koers en richting is van de beleidsinzet voor de jeugd in de gemeente Heerlen. Dit doen we door in deze nota de verschillende aspecten die onderdeel uitmaken van ons jeugdbeleid in samenhang bij elkaar te brengen. Zo wordt helder vanuit welke visie en op basis van welke beleidsuitgangspunten wij samen met partners in de jeugdketen[1] invulling willen geven aan een zo optimaal mogelijk jeugdbeleid. Ons jeugdbeleid beperkt zich in de praktijk overigens niet tot onze eigen gemeentegrens. Op regionale schaal ontstaan nieuwe samenwerkingsverbanden of worden bestaande verbanden uitgebreid en versterkt.

[1] *Met de term 'jeugdketen' bedoelen we alle partners die gezamenlijk het jeugdbeleid vormgeven.*

Kortom: in de voorliggende nota is beschreven wat de kaders zijn van het jeugdbeleid voor de komende 4 jaar, rekening houdend met actuele ontwikkelingen. Het is de 'kapstok' die de samenhang tussen de onderdelen van het Heerlense jeugdbeleid helder maakt. In eerste instantie biedt de nota inzicht in het beleid dat al uitgevoerd wordt en de bijbehorende activiteiten. Daarnaast biedt de nota een doorkijk naar de toekomst en wordt er aangegeven waar de accenten liggen in de komende 4 jaren.

1.2 Leeswijzer

Het Heerlens jeugdbeleid richt zich op kinderen en jongeren van –9 maanden tot en met 26 jaar en hun ouders en opvoeders. Waar we het in deze nota hebben over 'kinderen' gaat het om de leeftijdsgroep -9 maanden tot en met 12 jaar. Voor de leeftijdsgroep 12 tot en met 26 jarigen spreken we over 'jongeren'. Waar het beide leeftijdscategorieën betreft, spreken we over 'jeugd'. De groep is verder onder te verdelen in vier leeftijdsgroepen die aansluiten bij de levensloop van een kind. Deze leeftijdsgroepen zijn -9 maanden tot en met 4 jaar, 5 tot en met 12 jaar, 13 tot en met 18 jaar en 19 tot en met 27 jaar. Voor sommige thema's zullen we verwijzen naar een specifieke leeftijdsgroep.

De opbouw van deze nota ziet er als volgt uit:

- In het vervolg van dit eerste hoofdstuk schetsen we ter inleiding kort een beeld van de kenmerken van de huidige jeugd (paragraaf 1.3). In paragraaf 1.4 gaan we in op de achterliggende basisvisie, missie en beleidsuitgangspunten die als een rode draad door deze hele nota heen lopen. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk (1.5) lichten we de werkwijze voor de totstandkoming van deze nota toe.

- In hoofdstuk 2 staat de context van het jeugdbeleid beschreven. Hoewel de lokale situatie en ontwikkelingen de basis vormen voor de nota jeugd, wordt het beleid ook sterk beïnvloed door landelijke en regionale ontwikkelingen. In dit hoofdstuk staan de belangrijkste ontwikkelingen beschreven en wordt ook aangegeven wat de invloed hiervan op het lokale beleid is.

- Integraal jeugdbeleid omvat een groot aantal beleidsterreinen en onderwerpen. Om hier een overzichtelijk geheel van te maken, is het jeugdbeleid ingedeeld in 5 thema 's die elk in een apart hoofdstuk worden uitgewerkt en toegelicht. Dit zijn de hoofdstukken 3 tot en met 7. Het is overigens niet te voorkomen dat sommige onderwerpen in meerdere thema's terug komen.

De vijf thema's zijn:

- **GEZOND OPGROEIEN**
  Dit thema gaat over lichamelijke en geestelijke gezondheid, een actieve en gezonde leefstijl en wordt uitgewerkt in hoofdstuk 3.

- **GOED VOORBEREID OP JE TOEKOMST**
  Dit thema gaat over leren en plezier hebben, over zo goed mogelijk voorbereid zijn op de toekomst door middel van een zo hoog mogelijke opleiding die leidt tot het behalen van een diploma dan wel een startkwalificatie, waarna er kan worden doorgegroeid naar een vervolgopleiding of werk. Dit wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 4.

- **TALENTONTWIKKELING**
  Dit thema gaat over plezier hebben en leren. Over de mogelijkheden om hobby 's uit te oefenen, te sporten, mee te doen aan culturele activiteiten. Maar ook over de mogelijkheden om te spelen. Dit thema wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 5.

- **PARTICIPATIE**
  Dit thema gaat over actieve betrokkenheid bij de maatschappij, meedenken en meedoen, actieve betrokkenheid bij de naaste omgeving en wordt uitgewerkt in hoofdstuk 6.

- **VEILIG OPGROEIEN**
  Dit gaat over veilig opgroeien thuis, maar ook op school en in de buurt en wordt uitgewerkt in hoofdstuk 7.

In het begin van elk hoofdstuk wordt er een korte inleiding gegeven op het onderwerp. Daarna volgt er een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en activiteiten die er binnen dit thema aan de orde zijn. Het hoofdstuk wordt afgesloten met de doelstellingen binnen het thema voor de komende 4 jaren.

Voor de jeugd zijn er verschillende wetten en regelingen die ervoor moeten zorgen dat kinderen beschermd worden en ondersteund worden bij het opgroeien. De meest relevante wet- en regelgeving wordt in de tekst genoemd en wordt toegelicht in bijlage.

1.3 De jeugd van tegenwoordig

In Heerlen wonen 24.291 kinderen en jongeren in de leeftijd van 0 tot en met 26 jaar.[2] Uit het citaat van Aristofanes in het voorwoord blijkt dat de wijze waarop toen naar de jeugd werd gekeken eigenlijk voor de jeugd van alle tijden geldt. Toch kent elke generatie zijn eigen specifieke kenmerken waarop bij het maken van beleid ingespeeld moet worden.

[2] *Aantal jongeren per 01.01.2012. Bron: Jongerenmonitor Parkstad Limburg 2012, CBS.*

De generatie van nu staat bekend als de generatie Z. De beschikbare literatuur over deze generatie levert het volgende beeld op: De huidige generatie (de generatie Z, geboren vanaf het jaar 2000) groeit op in een digitale wereld waarin technologische ontwikkelingen de gewoonste zaak van de wereld zijn. De generatie is altijd en overal online. Voor haar zijn social media geen ontdekking, maar een noodzaak. De huidige generatie groeit op in een wereld van overvloed en met relatief weinig beperkingen. Jongeren denken dat ouders of desnoods de overheid tegenslagen opvangen. En in die verwachtingen wordt ze regelmatig bevestigd. Generatie Z houdt dan ook een onveranderd vertrouwen in de toekomst. Generatie Z wil wel delen, maar brengt geen offers.

Generatie Z heeft een korte aandachtsboog: ze verveelt zich snel en zapt door het leven. Iedereen praat met iedereen zonder aanzien des persoons; dit bepaalt in belangrijke mate het sociale kader van de generatie Z. Online reputatie is belangrijker dan online zichtbaarheid. Het gaat er niet meer om hoeveel mensen jij kent, maar wie jou kent. Generatie Z gelooft dat voor internet hetzelfde geldt als voor voedsel, schoon water en medische voorzieningen. Het is noodzakelijk.

Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat onder de 12-jarigen bijna 100% een mobiele (smart)telefoon heeft. De jeugd communiceert met deze nieuwe mogelijkheden sneller, makkelijker en buiten het zicht van ouders/opvoeders. De gemeente zal zich hier van bewust moeten zijn en de kansen van social media moeten benutten om zo de jeugd sneller en beter te kunnen betrekken bij beleidsontwikkelingen.

1.4 Visie, missie en uitgangspunten

1.4.1 Visie

In veel gemeenten is jeugdbeleid met name gericht op kinderen en jongeren met problemen en is jeugdbeleid min of meer synoniem voor (jeugd)zorgbeleid. In Heerlen kiezen we er uitdrukkelijk voor ons jeugdbeleid te richten op álle jongeren van -9 maanden tot en met 26 jaar en niet alleen op jongeren met problemen. De focus van de gemeente is positief. Onze visie luidt dan ook: "We kiezen voor positief jeugdbeleid waarbij het gaat om het bieden

van kansen aan de jeugd, het stimuleren van talentontwikkeling en goed burgerschap. Samen met onze partners werken we aan het scheppen van een klimaat waarin de jeugd haar talenten optimaal kan ontwikkelen. We zetten in op het benutten en behouden van het talent van onze jeugd. We willen de jeugd (en de gezinnen waarin ze leven) aan onze stad binden."

1.4.2 Missie

In het verlengde van onze visie luidt onze missie voor het jeugdbeleid:

"

WE CREËREN EN VERGROTEN KANSEN VOOR ALLE JEUGDIGEN ZODAT ZE HUN TALENTEN OPTIMAAL KUNNEN ONTWIKKELEN EN KUNNEN OPGROEIEN TOT ACTIEVE EN VOLWAARDIGE BURGERS.

OM DIT TE BEREIKEN INVESTEERT HEERLEN IN EEN VEILIGE EN GEZONDE OPVOEDINGSOMGEVING EN WERKT HEERLEN AAN EEN KLIMAAT VAN (ZELF)ONTPLOOIING WAARBIJ IEDEREEN MEEDOET!

"

- **Schema 1: participatiecirkel**

- eigen kracht
- sociaal netwerk
- collectieve diensten
- individuele diensten: generalisten
- individuele diensten: specialisten

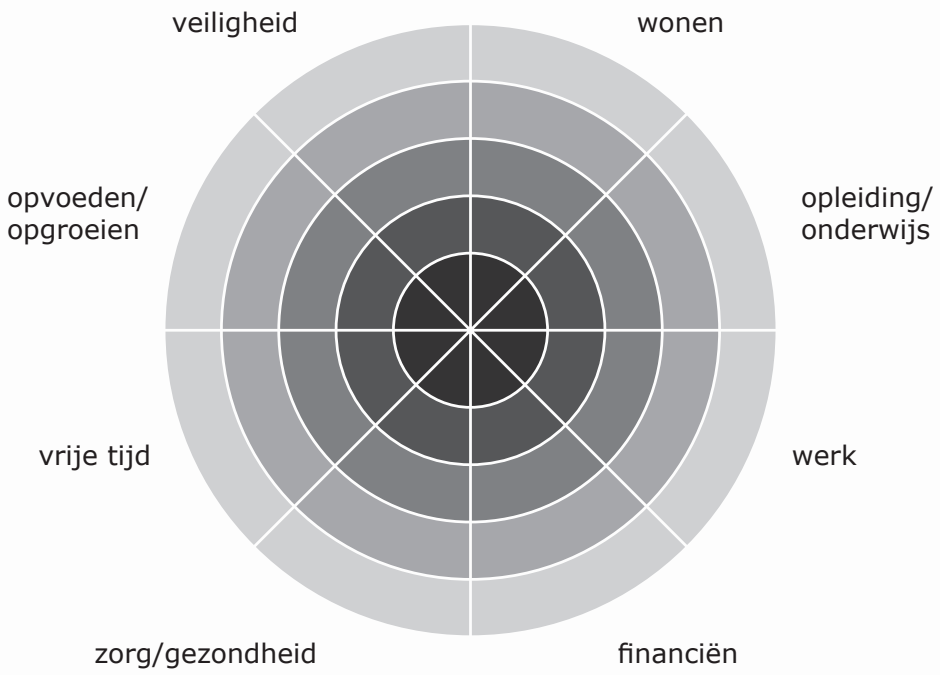

1.4.3 Uitgangspunten van het beleid

Aan de basis van het Heerlens jeugdbeleid staat een aantal inhoudelijke uitgangspunten die zijn gebaseerd op onze visie en missie voor het jeugdbeleid. Deze uitgangspunten vormen steeds de basis van waaruit het jeugdbeleid, dat in de hoofdstukken 3 tot en met 7 beschreven staat, is opgebouwd. Onze uitgangspunten voor beleidsontwikkeling en voor ondersteuning bij opgroeien en opvoeden zijn:

1. Integraal jeugdbeleid richt zich op alle leefgebieden van kinderen
   Het leven van kinderen en jongeren speelt zich af op verschillende gebieden, die allemaal onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Of het nu gaat om onderwijs, vrije tijd, zorg et cetera, alle onderdelen hangen met elkaar samen en beïnvloeden elkaar. In schema 1 op de vorige pagina ziet dat er als volgt uit (participatiecirkel).

2. Beleid maken we samen: mét jongeren en hun ouders en mét de partners in het veld
   Bij een samenhangend jeugdbeleid zijn veel verschillende partijen betrokken. Immers, een kind ontwikkelt zich overal en constant. Soms vindt ontwikkeling doelbewust en doelgericht plaats zoals binnen het onderwijs, maar soms ook spelenderwijs, niet gestuurd. Daarom is het belangrijk dat er bij de inrichting van onze stad rekening wordt gehouden met de ontwikkeling van kinderen in elke leeftijdsfase. Denk hierbij aan het belang van voldoende speelgelegenheid voor jongere kinderen, met ontmoetingsruimte voor jonge ouders, en van hangplekken voor oudere jongeren, waar ze elkaar kunnen ontmoeten en 'chillen'. Dit stelt specifieke eisen aan de infrastructuur van onze stad en vraagt erom dat de gebruikers intensiever dan nu het geval is worden betrokken bij stadsontwikkelingen. Maar ook bij het maken van beleid is het van belang dat degenen waar het beleid voor bedoeld is hierbij worden betrokken. Een belangrijk aandachtspunt voor de komende beleidsperiode is dat we kinderen, jongeren en hun opvoeders nog actiever betrekken bij beleidsontwikkeling en inrichting van hun leefomgeving.

3. De rol van de gemeente is om voorwaarden te scheppen en regie te voeren op de samenwerking
   Gemeenten krijgen een steeds belangrijkere rol als het gaat om regievoering. De gemeente staat van alle overheden het dichtste bij de burger. We zijn daardoor in staat om beter aan te sluiten bij de behoefte van de burgers in onze stad. Wij scheppen de voorwaarden voor jeugd om veilig en gezond op te groeien en hun talenten te ontwikkelen. Dit doen we samen met de partners in het veld, waarbij we als gemeente veelal de regisseur van deze samenwerking zijn. Alleen door samen te werken kunnen we ervoor zorgen dat de inzet en activiteiten van de verschillende betrokken partijen goed op elkaar aansluiten en zo het optimale rendement geven.

4. Ouders zijn primair verantwoordelijk voor het opvoeden van hun kinderen
   Op het moment dat ouders problemen ondervinden bij het opvoeden van hun kinderen, moeten gemeenten er zorg voor dragen dat er voldoende en adequaat aanbod is op het gebied van opvoedondersteuning. Op dit moment gaat dit alleen nog over lichte, laagdrempelige opvoedondersteuning, maar in de toekomst zijn gemeenten verantwoordelijk voor het totale aanbod aan opvoedondersteuning. Dit gaat trapsgewijs: opvoeding versterken, daarna komt opvoeding ondersteunen en daarna komt opvoeding overnemen. Uitgangspunt is altijd om ouders zoveel mogelijk zelf de regie en verantwoordelijkheid te laten houden, dan wel zo snel mogelijk terug te geven. De eigen kracht van kinderen en gezinnen wordt optimaal benut en versterkt.

5. Opvoeden doen we samen
   Heerlen investeert in het stimuleren van een pedagogische civil society, waarbij mensen weer meer betrokken zijn bij elkaar. Het gaat hierbij erom dat 'burenhulp' en elkaar (of elkaars kinderen) aanspreken weer vanzelfsprekend is. Hierin vervullen kindpartners als onderwijs, peuterspeelzalen, consultatiebureaus enz. elk een belangrijke rol als het gaat om ondersteuning. Maar ook familieleden, de wijk waar kinderen opgroeien, de verenigingen: ze dragen allemaal een steentje bij in de opvoeding van de Heerlense kinderen. Samen creëren we zo een positief opvoedklimaat vanuit de kerngedachte dat ouders, opvoeders en de maatschappij sámen opvoeden. Naast het investeren in de eigen

kracht van kinderen en gezinnen, wordt er ook gekeken naar de mogelijkheden die het netwerk van het gezin biedt. Zijn er familieleden, buren, sporttrainers, die ondersteuning kunnen bieden bij het oplossen van het probleem? Voordat professionele hulp wordt ingezet, worden deze mogelijkheden eerst onderzocht.

6. Hulp wordt zo vroeg mogelijk ingezet
Zijn er risico 's, problemen, achterstanden en/of uitval van jeugdigen, dan dienen deze in een zo vroeg mogelijk stadium en op zo jong mogelijk leeftijd opgespoord en aangepakt te worden. Uit allerlei onderzoeken blijkt dat het meeste rendement wordt behaald indien de hulp op jonge leeftijd en in een vroeg stadium wordt gegeven. Daarom is er vanuit gemeenten ook veel aandacht voor vroeg signalering en wordt er samen met de voorliggende voorzieningen (peuterspeelzalen, kinderopvang) geïnvesteerd in het vergroten van de kennis bij medewerkers over risicosignalen.

7. Hulp wordt dicht bij huis georganiseerd
Om te voorkomen dat kinderen/gezinnen worden uitgestoten investeren we in hulp die dichtbij de mensen om wie het gaat is georganiseerd, in hun eigen buurt of wijk. Hulpverleners komen daar waar mogelijk naar gezinnen en wijken toe om de hulp ook daar waar de problemen zich voordoen te laten plaatsvinden.

8. Collectieve hulp gaat voor individuele hulp
We bieden niet automatisch voor elk individueel probleem een individuele oplossing, maar kijken waar collectieve arrangementen soelaas kunnen bieden: de thema avonden in de buurt over opvoeden kunnen meer opleveren dan het individuele opvoedprogramma. (zie hiervoor ook de participatiecirkel bij uitgangspunt 1).

1.5 Werkwijze

De Kadernota Integraal Jeugdbeleid 2013–2016 Jong@Heerlen, is in samenwerking tot stand gekomen. Met vele partners, zowel binnen als buiten de gemeente Heerlen, alsmede de doelgroep zijn gesprekken gevoerd. De input uit deze gesprekken is gebruikt om deze nota op te stellen.

De externe partners zijn betrokken via het Platform Jeugd Heerlen. Het Platform Jeugd Heerlen is een klankbordgroep waarin alle professionele organisaties uit de jeugdketen in de gemeente Heerlen aanwezig zijn en heeft als doel om de beleidsontwikkelingen binnen het Heerlense jeugdterrein af te stemmen, vorm te geven en te monitoren. Middels een interactieve werksessie met deze professionals is er input verzameld voor de nota.

De jongeren zelf zijn betrokken door de jongerenmonitor 2012 Parkstad Limburg. Begin 2012 is onder 14.853 Heerlense jongeren tussen de 12-26 jaar een onderzoek gehouden. Jongeren zijn gevraagd naar hun mening/beeld over onderwerpen als gezondheid, veilig en vrije tijd/uitgaan. Met de 10 winnaars van de jongerenmonitor (op basis van loting) is een verdiepend gesprek gehouden over onderwerpen uit het onderzoek.

Ouders zijn voor een gedeelte betrokken middels een onderzoek dat medio 2012 is uitgevoerd door onderzoeksbureau Oberon.[3] Het doel van dit onderzoek was om te onderzoeken hoe het staat met de ouderbetrokkenheid van de Heerlense ouders bij het onderwijs, het opgroeien en de vrijetijdsbesteding van hun kinderen.

[3] *Zie: 'Plan van aanpak ouderbetrokkenen Heerlen', december 2012*

Interne partners binnen de gemeente zijn betrokken middels een startbijeenkomst, waarbij ze zijn geïnformeerd over de activiteiten die er binnen de afdeling welzijn plaatsvinden ten behoeve van het jeugdbeleid. Daarna is via individuele gesprekken met alle beleids- en uitvoerende afdelingen input verzameld, van Beheer & Onderhoud tot Integrale Veiligheid, van Economie tot Werkgelegenheid & Sociale Zaken. Zo is een koppeling gemaakt met andere, gemeente brede beleidsvelden.

2. Context van het jeugdbeleid

2.1 Inleiding

Het Jeugdbeleid in Heerlen richt zich op de Heerlense jeugd en hun opvoeders. Zoals eerder al toegelicht wordt het Heerlens jeugdbeleid gevormd door meer dan alleen lokale ontwikkelingen. Ontwikkelingen op regionale, bovenregionale én landelijk schaal bepalen mede welk beleid er uiteindelijk in Heerlen uitgevoerd wordt. In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de belangrijkste landelijk en regionale ontwikkelingen zijn binnen het jeugdbeleid. Een complicerende factor bij het bepalen van het beleid wordt gevormd door de verschillende schaalgroottes en samenwerkingsverbanden waarbinnen beleid wordt ontwikkeld en uitgevoerd. Vanuit Heerlen werken we samen op de schaal van Zuid-Limburg als het gaat om het voorkomen en terugdringen van het aantal voortijdig schoolverlaters, de uitvoering van de VVE-monitor en de decentralisatie van de jeugdzorg. Diezelfde onderwerpen staan echter ook op de agenda van de samenwerking op de schaal van Parkstad. Daarnaast streeft elke gemeente naar lokale kleuring en invulling van beleid bij deze onderwerpen, om goed te kunnen inspelen op vragen van de eigen burgers. Dit betekent een voortdurend schaken op meerdere borden tegelijkertijd, met aandacht voor consequenties op alle niveaus.

Omdat regie op en samenwerking in de jeugdketen een wettelijke taak is die steeds belangrijker wordt, wordt er in dit hoofdstuk ook expliciet stilgestaan bij een aantal belangrijke samenwerkingsverbanden in de jeugdketen, waarvoor de gemeente Heerlen regie voert.

2.2 Landelijke ontwikkelingen

2.2.1 Decentralisaties in het sociale domein

Een belangrijke landelijke ontwikkeling is de overheveling van taken in het sociale domein van de rijksoverheid en provincies naar gemeenten. Voorbeelden hiervan zijn de invoering van de participatiewet, de decentralisatie van de begeleiding uit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten naar de gemeenten en de decentralisatie van de jeugdzorg. De gedachte hierachter is dat gemeenten dichter bij de burger staan en beter in staat zijn om te bepalen wat de burger in hun gemeente nodig heeft. Dankzij de decentralisaties kan er een efficiencyslag gemaakt worden omdat er tijd- en geldverslindende schijven tussenuit gaan. Ook kunnen er slimmere verbindingen gemaakt worden tussen verschillende vormen van zorg en ondersteuning en is een integrale aanpak dichtbij de burgers mogelijk. Deze overheveling van taken gaat gepaard met grote kortingen op

de beschikbare budgetten, hetgeen er toe leidt dat we te maken krijgen met stapeleffecten van de verschillende kortingen. Een goede uitvoering van de decentralisaties is dan ook een veelomvattende opgave.

2.2.2 De ontwikkeling van de Centra voor Jeugd en Gezin (CJG)

Bij de start van het kabinet Balkenende IV in 2007 werd het programmaministerie voor Jeugd en Gezin opgericht met als doel om meer samenhang en efficiëntie te realiseren in de uitvoering van het jeugdbeleid. Belangrijke doelen van dit ministerie waren o.a. het opzetten van een Centrum voor Jeugd en Gezin in iedere gemeente, het inrichten van de zorg in en om school en passend onderwijs (in samenwerking met het ministerie van OCW), de invoering van het digitale dossier van de jeugdgezondheidszorg en de Verwijsindex risicojongeren. Hoewel het ministerie inmiddels weer is opgeheven, heeft men veel ontwikkelingen geïnitieerd, die allemaal verder in deze nota aan bod komen. Deze ontwikkelingen betreffen met name het versterken van de opvoedingsondersteuning en het goed organiseren van de samenwerking in de jeugdketen.

Het ministerie voor Jeugd en Gezin heeft de gemeenten de opdracht gegeven om samen met de partners in het jeugdbeleid te starten met de ontwikkeling van deze Centra voor Jeugd en Gezin. Een belangrijke eis van het ministerie was dat elke gemeente op 1 januari 2011 diende te beschikken over ten minste één fysiek inlooppunt. Verder waren en zijn gemeenten vrij in de wijze waarop zij het CJG vormgeven en inrichten, mits zij zorg dragen voor de uitvoering van een aantal basisfuncties die wettelijk vastliggen. Deze basisfuncties zijn:

- Informatie en advies
  Bij deze functie gaat het zowel om ongevraagde informatie over opvoeden en opgroeien (voorlichting), als om het beantwoorden van specifieke vragen van ouders en jeugdigen.

- Signalering
  Hierbij gaat het om het vroegtijdig signaleren van problemen van jeugdigen en opvoeders, zodat er tijdig hulp geboden kan worden en kleine problemen niet onnodig groter worden.

- Toeleiding naar hulp
  Nadat een probleem of een vraag is gesignaleerd, dient zo spoedig mogelijk hulp te worden aangeboden. Lokaal dient geregeld te zijn op welke wijze de toeleiding naar hulp plaatsvindt, dat wil zeggen naar lokale en regionale voorzieningen.

- Licht pedagogische hulp
  Dit betreft kortdurende advisering en lichte hulpverlening op momenten dat de opvoeding dreigt te stagneren. Deze licht pedagogische hulp dient voor gezinnen en jeugdigen met opvoed- en opgroeiproblemen lokaal aanwezig te zijn.

- Coördinatie van zorg
  Hierbij gaat het om hulp aan gezinnen met meervoudige problematiek, die geen greep hebben op hun eigen situatie. Deze gezinnen hebben te maken met diverse instanties en hulpverleners. Het is de verantwoordelijkheid van gemeenten om ervoor zorg te dragen dat de lokale instellingen afspraken maken over het bij elkaar brengen van afzonderlijke probleemsignalen van en over het gezin en de hulpverlening onderling op elkaar afstemmen.

“

ALLE KINDEREN EN JONGEREN, ONGEACHT CULTURELE ACHTERGROND OF HANDICAP, MOETEN KANSEN KRIJGEN OM ZICH GOED TE ONTWIKKELEN.

”

– Programmaministerie voor jeugd en gezin, 2007 - 2011

De jeugdgezondheidszorg is integraal onderdeel van het CJG. Daarnaast moet het CJG zorgen voor een schakel met de zorg-adviesteams.[4] in het onderwijs en met bureau jeugdzorg. De uitvoering van de vijf functies van het Centrum voor Jeugd en Gezin is wettelijk vastgelegd in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Een toelichting hierop is te vinden in bijlage. Ondanks het opheffen van het programmaministerie voor Jeugd en Gezin, gaat de ontwikkeling van de Centra voor Jeugd en Gezin door en krijgen deze Centra in de toekomst een belangrijke rol als toegangspoort voor alle vormen van informatievoorziening, ondersteuning en hulp voor kinderen en gezinnen.

[4] *In paragraaf 4.2.4 wordt verder ingegaan op de zorg-adviesteams in het onderwijs.*

2.2.3 De decentralisatie van de jeugdzorg

Een volgende stap in het verbeteren van de ondersteuning en zorg aan jeugdigen en hun gezinnen, is de al eerder genoemde decentralisatie van de jeugdzorg. Vanuit de noodzaak om verdere samenhang en efficiëntie in de zorg voor de jeugd te bereiken, wordt de hele zorg voor de jeugd gedecentraliseerd naar de gemeenten. Aanvullend op de huidige gemeentelijke taken, waarbij de gemeente vooral verantwoordelijk is voor het preventieve jeugdbeleid en lichte opvoed- en opgroeiondersteuning, komt daar de verantwoordelijkheid voor de zwaardere vormen van opvoed- en opgroeiondersteuning bij.

Het huidige stelsel telt verschillende sectoren met ieder een eigen toegangspoort en financierings- en verantwoordingssysteem. Deze sectoren zijn: preventief jeugdbeleid, vrijwillige en gedwongen provinciale jeugdzorg, zorg voor jeugd met een lichte verstandelijke beperking en geestelijke gezondheidszorg voor de jeugd. Verantwoordelijk voor deze sectoren zijn nu de gemeenten voor het preventieve deel (vanuit de Wet Publieke Gezondheid (WPG) en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)), en het Rijk (vanuit de Wet op de Justitiële jeugdinrichtingen (WIJ) en de Wet op de Jeugdzorg), de provincies (ook vanuit de Wet op de Jeugdzorg), de zorgkantoren (vanuit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ)) en de zorgverzekeraars (vanuit de Zorgverzekeringswet (Zvw)).[5] De verschillende toegangspoorten en gescheiden financieringsstromen belemmeren de samenwerking binnen de jeugdzorgketen en mede vanwege ineffectieve financiële prikkels heeft dit geleidt tot een explosieve groei van het gebruik van de zwaardere vormen van jeugdzorg. In het bestuursakkoord 2012-2015 is daarom afgesproken dat vanaf 1 januari 2015 de gemeenten inhoudelijk, financieel en uitvoeringstechnisch verantwoordelijk worden voor alle vormen van zorg voor jeugd. Overheden (Rijk, provincies, gemeenten) en instellingen voor jeugdzorg hebben dus nog 2 jaar de tijd om zich gedegen voor te bereiden op deze ingrijpende transitie.

[5] *Voor een toelichting op deze wetten zie bijlage.*

Belangrijke wijzigingen die het gevolg zijn van de decentralisatie zijn o.a. het verplaatsen van de toegangspoort van de zorg (de al eerder genoemde Centra voor Jeugd en Gezin worden door het rijk gezien als 'toegangspoort', ook voor de zwaardere vormen van zorg) en een wijziging van het recht van cliënten op zorg in zorgplicht voor gemeenten op onderdelen. De decentralisatie gaat gepaard met een doelmatigheidskorting. Deze korting is op basis van de plannen van het huidige kabinet opgelopen tot 15%.

De decentralisatie bestaat uit 2 onderdelen:

- <u>De transitie van de jeugdzorg</u>
  Hiermee wordt de daadwerkelijk overheveling bedoeld van taken, bevoegdheden en budgetten naar de gemeenten. De transitie gaat plaatsvinden per 01-01-2015, waarbij het hele pakket in één keer overgedragen zal worden. Vooruitlopend hierop biedt het rijk de mogelijkheid om al te experimenteren met geleidelijke overdracht van provinciale taken (inclusief de bijbehorende bevoegdheden en budgetten).

- <u>De transformatie van de jeugdzorg</u>
  Hiermee wordt bedoeld dat de jeugdzorg anders ingericht moet gaan worden: er moet beter samengewerkt worden, er moet veel meer gebruik gemaakt worden van de eigen kracht van kinderen en gezinnen, het netwerk moet veel meer benut worden en hulp en zorg moet om kinderen en gezinnen heen georganiseerd worden.

Om de decentralisatie van de jeugdzorg mogelijk te maken, wordt er op dit moment gewerkt aan een nieuw wettelijk kader: de Jeugdwet. De Jeugdwet vervangt de wet op de Jeugdzorg. Vooralsnog wordt de nieuwe Jeugdwet per 1 januari 2015 van kracht.

2.2.4 Passend Onderwijs

Het ministerie van OCW hanteert als visie dat er geen

kinderen meer buiten de boot mogen vallen, of dat nou in het gezin, in de buurt of op school is. Binnen het onderwijs is dit uitgewerkt onder de noemer passend onderwijs. Passend onderwijs is erop gericht dat iedere leerling het onderwijs krijgt dat het beste bij hem of haar past, bij voorkeur in het reguliere onderwijs. Centraal staat de onderwijsbehoefte van het kind. Om dit te realiseren krijgen de schoolbesturen een zorgplicht die inhoudt dat men moet zorgen voor een passend onderwijsaanbod voor ieder kind dat aangemeld wordt. Iedere school moet dan ook een ondersteuningsprofiel vaststellen zodat voor ouders en leerlingen duidelijk is welke extra ondersteuning er op die betreffende school mogelijk is. Betrokken ouders en bekwame docenten/schoolleiders worden gezien als belangrijke pijlers van passend onderwijs.

Schoolbesturen in het primair- en voortgezet onderwijs gaan verplicht samenwerken in regionale samenwerkingsverbanden, voor Heerlen is dit voor zowel het primair- als het voortgezet onderwijs op de schaal van Parkstad Limburg. Deze samenwerkingsverbanden krijgen een vast budget voor passend onderwijs en stellen gezamenlijk een ondersteuningsplan op. In dit plan staat hoe men leerlingen met een speciale onderwijsbehoefte op de scholen plaatst en hoe de ondersteuningsmiddelen worden ingezet. Over het plan moet met de betreffende gemeenten op overeenstemming gericht overleg worden gevoerd. Dit overleg is bij uitstek geschikt om de aansluiting tussen schoolse zorg en de gemeentelijke jeugdzorg te bespreken. Een goede samenwerking in de jeugdketen vereist immers dat de diverse betrokken partijen in onderlinge samenhang afspraken maken over de ondersteuning en begeleiding van kinderen en gezinnen.

Of, en zo ja, welke, gevolgen het passend onderwijs gaat hebben voor onderwijshuisvesting en leerlingenvervoer is nu nog niet helder. Ook dit zijn bespreekpunten in het op overeenstemming gericht overleg tussen het samenwerkingsverband en de gemeenten.

Het MBO neemt binnen passend onderwijs een aparte positie in. Vanwege de schaalgrootte komen er voor het MBO geen samenwerkingsverbanden passend onderwijs, ook bestaat er geen speciaal onderwijs in het MBO. De zorgplicht voor het MBO is verankerd in de Wet gelijke behandeling handicap en chronische ziekte; MBO-instellingen moeten voor iedere student met

een beperking doeltreffende aanpassingen realiseren, tenzij dit een onevenredige belasting vormt voor de school. In het kader van passend onderwijs moet een MBO-instelling inzichtelijk maken welke basisvoorzieningen in school aanwezig zijn en welk ondersteuningsaanbod school heeft.

2.2.5. De professionalisering van de voorschoolse voorzieningen en het primair onderwijs

Het rijk erkent steeds meer het belang van een vroegtijdige effectieve aanpak van onderwijsachterstanden. De schoolbesturen voor het primair onderwijs, de besturen van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk en de gemeente zijn dan ook wettelijk verplicht om onderling afspraken te maken over de voor- en vroegschoolse educatie (VVE). Dit staat beschreven in de wet OKE.

Daarnaast hebben OCW en de G4/G33 in 2012 prestatieafspraken gemaakt over het effectief benutten van vve en extra leertijd voor de periode 2012-2015. Deze afspraken hebben onder andere betrekking op het verhogen van de kwaliteit van de pedagogisch medewerkers die voorschoolse educatie uitvoeren, een optimale doorgaande ontwikkelingslijn van de voorschoolse voorziening naar de basisschool en het vergroten van de ouderbetrokkenheid.

Tegelijkertijd heeft OCW een bestuursakkoord gesloten met het primair onderwijs (PO-raad) voor de periode 2012-2015. Hiermee wordt een impuls gegeven aan het opbrengstgericht werken en de professionalisering van het primair onderwijs. Het doel is dat de opbrengsten van het primair onderwijs over de hele linie worden verhoogd. Alle talenten van kinderen moeten maximaal ontplooid worden binnen een ambitieuze leercultuur, zodat kinderen met een goed fundament het primair onderwijs verlaten.

2.3 Regionale ontwikkelingen

2.3.1 Ontwikkelingen op de schaal van Zuid-Limburg

- <u>Vroeg- en voorschoolse educatie</u>
  In de periode 2009 – 2011 hebben alle gemeenten in Zuid-Limburg, de Provincie Limburg en de Universiteit van Maastricht deelgenomen aan de vve-pilot Moelejaan ('praatjesmaker'). Het doel van deze pilot was taalachterstand van kinderen al in de voorschoolse periode weg te werken of te voorkomen. De pilot bestond uit twee onderdelen, namelijk de start met of intensivering van voorschoolse

educatie en een onderzoek door de Universiteit Maastricht (UM) naar het effect van voor- en vroegschoolse educatie. Inmiddels is de pilot Moelejaan beëindigd. Er is een stuurgroep vve die op dit moment de taak heeft om de verworvenheden van de pilot te borgen en deze verder uit te bouwen. Ook wordt het onderzoek door de UM naar vve voortgezet. Hiervoor is in 2011 een convenant afgesloten tussen de UM, gemeenten, voorschoolse voorzieningen, schoolbesturen en JGZ 0-4 jaar voor de periode 2011-2014. Het rapport over het schooljaar 2011-2012 heeft vooral de vorm van een inventarisatie. Op basis hiervan zal de gemeente resultaatafspraken maken met de voor- en vroegscholen. In de komende jaren zal de mate van effectiviteit van vve moeten blijken.

- Voortijdig schoolverlaten (VSV)
  De gemeente Heerlen vervult de rol van 'contactgemeente' voor de regio Zuid-Limburg. In overleg met het ministerie, het onderwijs en de overige gemeenten zijn er gezamenlijke doelstellingen geformuleerd voor de periode 2012-2015: versterken doorlopende zorgstructuur vmbo-mbo, begeleiding leerlingen bij de overstap naar een andere school en verbetering verzuimregistratie en handhaving. Per subregio zijn deze doelstellingen vertaald naar concrete activiteiten. Voor Heerlen en de regio Parkstad wordt de relatie met passend onderwijs en het werken volgens 1gezin-1plan expliciet gelegd.

2.3.2 Ontwikkelingen in Parkstad

- Samenwerken voor jeugd, zo doen we dat in Parkstad
  Sinds 2006 werken de gemeenten in Parkstad intensief samen op het terrein van de jeugd. Aanleiding voor deze samenwerking was een onderzoek van de gezamenlijke inspecties Jeugd, verenigd in het Integraal Toezicht Jeugdzaken (ITJ), naar de wijze waarop de preventie van dak- en thuisloosheid voor jongeren in de regio geregeld was. De belangrijkste conclusie van dit onderzoek was dat er binnen Parkstad voldoende voorzieningen voor jongeren waren, maar dat die onvoldoende samenwerkten. Daarnaast concludeerden de onderzoekers dat er meer bestuurlijke afstemming en regievoering nodig was en dat er meer aandacht zou moeten komen voor preventie en vroegsignalering. In reactie op dit onderzoek werden een Regiegroep Jeugd en bijbehorende werkgroepen in het leven geroepen, bestaande uit respectievelijk bestuurders van de betrokken gemeenten en provincie en regionale organisaties uit de jeugdketen. Onder leiding van deze Regiegroep werd in 2008 het implementatieplan 'Samenwerken voor jeugd, zo doen we dat in Parkstad' geformuleerd. Dit plan bevatte voor het gehele beleidsveld jeugd maatregelen en ambities ter verbetering van de bestuurs-, informatie- en zorgketen in Parkstad, uitgaande van de visie dat we binnen de regio een klimaat en omgeving moeten creëren waarin iedere jongere de kans krijgt om zich naar eigen vermogen en veilig te ontwikkelen tot een volwassen en zelfstandig deelnemer aan de samenleving. Gedurende de daarop volgende twee jaren vond de uitvoering van het implementatieplan plaats, middels een intensieve samenwerking op zowel bestuurlijk als uitvoerend niveau. Deze samenwerking werd ook wel aangeduid als het zogenaamde 'ITJ-traject' (hiermee verwijzend naar het onderzoek van de gezamenlijke inspecties jeugd). Heerlen heeft vanaf de start van het traject de trekkersrol gehad in deze samenwerking.

  Begin 2011 is het 'ITJ-traject' afgerond met een eindevaluatie. Deze evaluatie bevat, naast een beschrijving van het verloop van het traject en een weergave van de stand van zaken van de ambities, aanbevelingen voor de toekomst. De gezamenlijke inspecties concluderen dat in de regio Parkstad Limburg succesvolle maatregelen zijn genomen, die tot verbeteringen in de jeugdketen hebben geleid. Ook complimenteert men de samenwerkende partijen met de behaalde resultaten.

  De in de eindevaluatie opgenomen conclusie, dat Parkstad op de goede weg is maar het einddoel nog niet heeft bereikt, wordt onderschreven. Voor de samenwerkende partijen is voortzetting van de ingeslagen weg een vanzelfsprekendheid. De Regiegroep Jeugd heeft dan ook besloten de samenwerking voor de jeugd te continueren en daarvoor een Jeugdagenda 2012-2015 uit te werken.

In deze Jeugdagenda is terug te vinden op welke wijze verdere invulling wordt gegeven aan de geformuleerde ambities en hoe de ingeslagen weg wordt voortgezet (zie bijlage 3). Naast de Regiegroep Jeugd als bestuurlijk gremium om ontwikkelingen in Parkstad te stimuleren en af te stemmen, hebben de wethouders jeugd in Parkstad de 'Bende van Parkstad' opgericht. Deze 'Bende' bestaat uit alle wethouders jeugd in Parkstad, aangevuld met de betrokken beleidsambtenaren en komt 3 tot 4 maal per jaar bij elkaar om de samenwerking in de jeugdketen op gemeentelijk niveau te bevorderen. De bijeenkomsten zijn informele themabijeenkomsten, waar wethouders én beleidsambtenaren jeugd op een informele wijze met elkaar van gedachten wisselen over voor hen relevante thema's.

- Samenwerking binnen het onderwijs in Parkstad
  De stuurgroep Onderwijs/VSV Parkstad is het overlegplatform voor onderwijszaken in onze regio. De onderwijswethouders van de Parkstadgemeenten overleggen hierin met elkaar over ontwikkelingen, de te varen gemeenschappelijke koers en vormen tegelijkertijd een gezamenlijk aanspreekpunt voor de onderwijspartijen. De invoering van passend onderwijs in de regio en de afstemming tussen deze ontwikkeling en het jeugdbeleid is een van de hoofdthema's voor de komende jaren.

2.4 Lokale ontwikkelingen

2.4.1 Stadsvisie 2026

In de stadsvisie Heerlen 2026 ambieert de gemeente een energieke en krachtige stad te zijn met een goed toekomstperspectief voor alle burgers, ook voor kinderen en jongeren. Als een van de vier speerpunten in de stadsvisie is Heerlen: Jeugdige Stad benoemd. Op het gebied van cultuur, uitstraling, evenementen, studenten en onderwijs richt Heerlen zich (ook) op de jeugd. Dit heeft tot doel om te komen tot een imagoverbetering. Zo is een jeugdige, dynamieke stad met een eigentijdse uitstraling aantrekkelijker dan een stad die bekend staat om haar problemen uit een ver en grijs verleden. Verbindingen met het onderwijs en cultuur zorgen dragen bij aan het vasthouden en aantrekken van jeugdigen.

2.4.2 Meerjarig Bestuurlijk Programma (MBP) 2011 – 2014

In het meerjarig bestuurlijk programma staat beschreven wat de koers is voor Heerlen de komende 4 jaren. Jeugdbeleid komt hierin op meerdere plaatsen terug, omdat het facetbeleid is, dat zich uitstrekt over verschillende thema 's en verschillende afdelingen. Iedereen onderkent het belang van het veilig en gezond opgroeien van de jeugd van nu, het belang van optimale talentontwikkeling en van het boeien en binden van jongeren aan Heerlen. De kernzin uit het vorige MBP: "de jeugd heeft de toekomst", is nog altijd actueel. Daarom zijn er in diverse kernthema's verwijzingen naar het integrale jeugdbeleid te vinden. Daarom zijn er in diverse kernthema's verwijzingen naar het integrale jeugdbeleid te vinden. Een voorbeeld hiervan is het kernthema armoedebestrijding:

Heerlen kent veel kinderen die opgroeien in arme gezinnen. Het ondersteunen van kinderen uit arme gezinnen is een belangrijk onderdeel binnen dit kernthema. Omdat we het voor kinderen belangrijk vinden om deel te kunnen nemen aan clubjes om zo extra contacten op te doen, naast de contacten op school en in de wijk, hebben we als gemeente een regeling voor maatschappelijke participatie van schoolgaande kinderen. Gezinnen met schoolgaande kinderen kunnen jaarlijks een bedrag per kind krijgen om o.a. de deelname aan clubjes te kunnen bekostigen. Naast deze (categoriale) inkomensregeling kinderen subsidiëren we twee particuliere initiatieven die veel voor kinderen doen: het jeugdsportfonds en Stichting Leergeld. Daarnaast is er in onze gemeente ook een jeugdcultuurfonds. Dit wordt door ons niet gesubsidieerd, maar ondersteund vanuit de afdeling welzijn.

"HEERLEN IS EEN VOORBEELD VOOR NEDERLAND"

– **Esther Deurssen**
Programmadirecteur Integraal Toezicht Jeugdzaken
(tijdens een conferentie in parkstad limburg over de samenwerking in de jeugdketen)
oktober 2011

GEZOND OPGROEIEN

·3·

3.1. Inleiding

Uit verschillende landelijke onderzoeken blijkt dat de jeugd in Nederland (en dus ook in Heerlen) behoort tot de gelukkigste ter wereld. Met 85% van de Nederlandse jeugd gaat het goed. Bij 15% van de Nederlandse jeugd gaat opgroeien niet vanzelf en is er enige vorm van ondersteuning en/of begeleiding nodig. Gemiddeld 5% van onze kinderen krijgt te maken met een opeenstapeling van problemen in de verschillende leefgebieden. Gezien de problematiek in deze regio[6], zijn de cijfers voor Heerlen minder gunstig. Exacte cijfers op dit gebied ontbreken op dit moment nog. In het kader van de decentralisatie van de jeugdzorg naar de gemeenten, zullen deze cijfers op termijn wel beschikbaar zijn.

[6] *In Heerlen groeien relatief veel jeugdigen op in armoede, zijn er veel tienerzwangerschappen, veel jeugdigen komen uit eenoudergezinnen. Bron: Parkstadmonitor.*

Een belangrijke taak van de gemeente is om de voorwaarden te creëren zodat het goed blijft gaan met het grootste deel van de jeugd. In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de gemeente investeert in het gezond opgroeien van jongeren. Gezond opgroeien betekent dat er geïnvesteerd wordt in het stimuleren van een actieve en gezonde leefstijl, in het vroegtijdig signaleren van mogelijke problemen, zowel op lichamelijk als op geestelijk gebied en in het ter beschikking stellen van preventieprogramma's. Gezond opgroeien betekent ook investeren zodat er voldoende hulp beschikbaar is op het moment dat opgroeien en opvoeden niet vanzelf gaat. Het bieden van opvoedondersteuning kent een trapsgewijze aanpak: het begint bij opvoeding versterken, daarna komt opvoeding ondersteunen en daarna komt opvoeding overnemen.

Onder opvoeding versterken verstaan we alle preventieve activiteiten die we als gemeente initiëren en faciliteren: of het nu gaat om de inrichting van de wijk, of om het bieden van themaavonden rondom relevante opvoedthema's, het heeft allemaal te maken met het creëren van een positief opvoedklimaat. Andere voorbeelden van opvoeden versterken in onze gemeente zijn onder andere het huis-aan-huis verspreiden van een tip krant boordevol opvoedtips en de website van het Centrum voor jeugd en gezin waar het antwoord op de meest gestelde vragen te vinden is. In de paragrafen 3.2.1 en 3.2.2 staan nog meer onderdelen die te maken hebben met het versterken van de opvoeding.

Opvoeden ondersteunen gebeurt op het moment dat mensen vragen hebben over opvoeden en opgroeien. Het gaat niet meer vanzelf en er is extra ondersteuning nodig. In paragraaf 3.2.3 van dit hoofdstuk staat beschreven op welke wijze we als gemeente aan de slag zijn met het ondersteunen van de opvoeding. Op dit moment zijn we alleen nog aan zet als het gaat om lichte opvoedvragen of problemen, maar in het kader van de decentralisatie zijn we straks ook aan zet als het gaat om zwaardere opvoedvragen of problemen.

Opvoeden overnemen gebeurd op het moment dat niet het zelf niet meer kunnen of niet meer willen meewerken aan de hulp die er nodig is voor hun kind. Dan kan het nodig zijn dat er een maatregel voor kinderbescherming moet worden aangevraagd of dat kinderen uit huis geplaatst moeten worden. Ook dit ligt nu nog niet maar straks wel op het bordje van de individuele gemeenten. In paragraaf 3.2.4 wordt beschreven op welke wijze we dit in Heerlen gaan oppakken.

3.2 Ontwikkelingen en activiteiten

3.2.1 De jeugdgezondheidszorg

Gemeenten hebben (conform de Wet Publieke Gezondheid) de verplichting om het basistakenpakket jeugdgezondheidszorg (BTP-JGZ) te laten uitvoeren. In Heerlen wordt de JGZ voor de 0-4 jarigen uitgevoerd door Meander JGZ 0-4 en de JGZ voor de 4-19 jarigen door de GGD Zuid Limburg. De GGD Zuid Limburg is een gemeenschappelijke regeling en voert voor de 18 gemeenten in Zuid Limburg wettelijke volksgezondheidtaken uit.

De jeugdgezondheidszorg heeft een belangrijke rol in het preventieve jeugdbeleid, doordat er in de leeftijd van 0-19 jaar 19 preventieve gezondheidsonderzoeken worden uitgevoerd. Er zijn 15 contactmomenten in de periode van 0-4 jaar en 4 in de periode daarna. De doelstelling van deze preventieve onderzoeken is om in een vroeg stadium (gezondheids)risico's op te sporen en te behandelen. Er is op dit moment veel discussie over de inzet van de jeugdgezondheidszorg, zowel landelijk, als op de schaal van Zuid Limburg. Deze discussie gaat over 2 uiteenlopende onderdelen:

1. <u>Over de inhoud</u>
   Is de wijze waarop de jeugdgezondheidszorg uitvoering geeft aan haar taken nog wel van deze tijd: geeft deze wijze van werken het beste antwoord op de vragen en behoeften van deze tijd?

2. Over de vorm
Is het wenselijk om de 'knip' bij 4 jaar eruit te halen en over te gaan tot één integrale jeugdgezondheidszorg?

Ad 1: De GGD Zuid Limburg en de 3 thuiszorgorganisaties in Zuid Limburg hebben gezamenlijk een visiedocument opgesteld: 'de jeugd dichtbij'. In dit visiedocument geven zij aan op welke wijze de organisaties voor jeugdgezondheidszorg denken het beste te kunnen aansluiten bij een veranderende maatschappij. Bij deze nieuwe werkwijze ligt de focus nog meer dan voorheen op vroegsignalering, *outreachend* werken en risicozorg. De gezamenlijke gemeenten hebben deze visie omarmd. De jeugdgezondheidszorg zal zich de komende 4 jaren vooral bezig houden met de 5 volgende geprioriteerde thema's:

- de psychosociale problematiek;
- overgewicht/obesitas;
- middelengebruik onder jongeren;
- kindermishandeling;
- chronische ziekten.

Bovenstaande thema 's worden samen met de partners in de keten opgepakt en er wordt aangesloten bij relevante ontwikkelingen in Heerlen of in de regio. Zo zal alcoholmisbruik onder jongeren één van de eerste zaken zijn die worden uitgewerkt. De GGD is hierbij kartrekker. Het volgen van groei en ontwikkeling loopt als een rode draad door de andere domeinen heen. In het kader van efficiënte vroegsignalering is het noodzakelijk dat alle kinderen in hun groei en ontwikkeling gevolgd worden. Risico's in ontwikkeling, in de breedste zin, kunnen dan gesignaleerd worden om vervolgens in te steken op risicozorg.

Ad 2: In de huidige situatie is het zo dat op het moment dat kinderen 4 jaar worden, het dossier van een kind wordt overgedragen van Meander naar de GGD. Hoewel beide organisaties hier zorgvuldig mee om gaan, brengt deze knip toch een aantal nadelen met zich mee: Ouders bouwen in het algemeen een band op met het consultatiebureau, mede omdat er totdat hun kind 4 jaar is, 15 contactmomenten zijn. Het is voor de meeste jonge ouders ook gangbaar om bij vragen over opvoeden contact op te nemen met het consultatiebureau. Op het moment dat kinderen 4 jaar worden, wordt de controle overgenomen door de GGD. Het contact is veel minder frequent, dus ouders bouwen geen band op. De GGD heeft ook een andere werkwijze dan het consultatiebureau. De weg om met opvoedingsvragen naar de GGD te gaan, blijkt veel minder vanzelfsprekend dan de weg naar het consultatiebureau. Daarnaast kan er informatie verloren gaan bij de overdracht van een dossier en kunnen ouders weigeren een dossier over te dragen. De 18 gemeenten in Zuid Limburg bekijken gezamenlijk op welke wijze er een integrale jeugdgezondheidszorg gerealiseerd kan worden, waarbij in dit stadium de focus ligt op de inhoudelijke kant van het verhaal en (nog) niet op de organisatorische. In de komende periode zal er verder bekeken worden op welke wijze het integraal werken binnen de gehele jeugdgezondheidszorg verbeterd kan worden.

3.2.2 Het bevorderen van een gezonde en actieve leefstijl

Een actieve leefstijl, waarin beweging op welke manier dan ook een belangrijke plaats inneemt, draagt bij aan de vermindering van overgewicht en het voorkomen van allerlei gezondheidsproblemen. Heerlen biedt sport- en beweegactiviteiten aan voor jeugd zoals bijvoorbeeld sportkennismakingslessen tijdens- en na schooltijd; sportevenementen voor jeugd rondom school (school- en straatvoetbal) en in de buurt (bijvoorbeeld Nationale Sportweek en SportXperience). Deze zijn er op gericht om jeugd te laten opgroeien in een klimaat waarin voldoende bewegen een belangrijk onderdeel is.

Om te weten of dit beleid succesvol is, zijn jongeren in Heerlen middels het jongerenonderzoek gevraagd naar de mate waarin zij sporten. Om na te kunnen gaan of jongeren voldoende bewegen, de Nationale Norm Gezond Bewegen (NNGB) ontwikkeld. Deze norm is een criterium om na te gaan of, in dit geval, de gemiddelde jongere voldoende beweegt om zo positieve effecten op de gezondheid te bewerkstelligen. Een jongere t/m 17 jaar voldoet aan deze norm als zij zowel in de zomer als in de winter tenminste 7 maal per week 60 minuten matig intensief beweegt De beweegnorm die 2008 tijdens het jongerenonderzoek is gehanteerd ging nog uit van 5x bewegen per week. Deze (gedateerde) norm is in 2012 toegepast om het beleid te kunnen monitoren.

In 2008 voldeed 32% van de Heerlense jongeren t/m 17 jaar aan deze norm. In 2012 voldeed 40% aan deze norm. Dit is een stijging van 8%. In Heerlen heeft 9.2% van de 5 en 6 jarigen overgewicht en dit neemt toe tot bijna 21% bij de 13 en 14 jarigen. Vergeleken met landelijke en regionale jeugdigen hebben Heerlense leeftijdsgenoten beduidend vaker (ernstig) overgewicht, met uitzondering van de 5 en 6 jarigen in Heerlen.[1]

Gezien de gezondheidsrisico's die overgewicht met zich meebrengt, staat de aanpak van overgewicht bij kinderen landelijk gezien hoog op de agenda. Zo komt er de komende jaren tientallen miljoenen beschikbaar voor programma's als: Sportimpuls, JOGG (Jongeren op Gezond Gewicht) en de Gezonde school. Dit als onderdeel van het Nationaal Programma Preventie. Gemeente Heerlen zal de komende tijd in samenwerking met andere (tripol-)gemeenten, provincie, GGD Z-L en andere partners deze plannen vertalen in een lokale aanpak, met mogelijk wijkgerichte accenten.

[7] *Bron: 'Een gezonde kijk op Heerlen', GGDZ-L, 2010.*

3.2.3 Het Centrum voor Jeugd en Gezin Heerlen

De gemeente Heerlen is, samen met de andere gemeenten in Parkstad, vooral bezig geweest om het CJG als samenwerkingsverband (jeugdketen) te versterken met als doel dat er geen kinderen meer tussen de wal en het schip vallen. Er is veel geïnvesteerd in "de CJG gedachte": dat alle organisaties die met kinderen en ouders werken zich een onderdeel voelen van het CJG (de jeugdketen) en dat ouders en kinderen bij elke organisatie hun vragen of zorgen kunnen neerleggen. De CJG-gedachte houdt ook in dat men ouders en kinderen niet (eindeloos) doorverwijst, maar actief samen met hen op zoek gaat naar het antwoord op de vraag of naar passende hulp.

Het Centrum voor jeugd en gezin in Heerlen is dus geen gebouw, maar een netwerk van samenwerkende partners die allen zijn betrokken bij de jeugd en hun opvoeders. De kernpartners hiervan zijn de jeugdgezondheidszorg 0-4 (Meander), de jeugdgezondheidszorg 4-19 (de GGDZL) en de welzijnsorganisatie (Alcander). In de subsidieafspraken die wij als gemeente met deze kernpartners maken, is veel aandacht voor de implementatie van de (vaak regionale) samenwerkingsafspraken. Naast de kernpartners zijn meerdere partijen actief in de keten: huisartsen, onderwijspartijen, Bureau Jeugdzorg, MEE, Mondriaan, Gastenhof, Xonar en RADAR zitten mee aan tafel om gezamenlijk afspraken te maken, casuïstiek te bespreken en elkaar te ondersteunen.

Een belangrijk beleidsuitgangspunt van de gemeente Heerlen is dat ouders hebben de eerste verantwoordelijkheid bij het opvoeden en opgroeien van hun kinderen. Uit allerlei onderzoeken blijkt dat de betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van hun kind tot positieve effecten leidt op het gebied van de leerprestaties, socialisatie en motivatie van het kind. Ook toont onderzoek aan dat de ontwikkeling van kinderen gebaat is bij een samenhang tussen de drie invloedssferen waarin zij verblijven: het gezin, de school en de omgeving. Om in beeld te krijgen wat er allemaal al gebeurd op het gebied van ouderbetrokkenheid in Heerlen, welke visie ouders en ketenpartners hierover hebben en wat er vervolgens nog moet gebeuren, heeft onderzoeksbureau Oberon in opdracht van de gemeente in december 2012 een plan van aanpak ouderbetrokkenheid opgeleverd.[8] De doelstellingen van dit plan van aanpak zijn gebaseerd op onderzoek naar de stand van zaken op het gebied van ouderbetrokkenheid in Heerlen, waarbij er ook nadrukkelijk is gekeken naar betrokkenheid op alle leefgebieden van kinderen. Uit dit onderzoek is gebleken dat 82% van de Heerlense ouders vindt dat ze voldoende ondersteuning bij de opvoeding van hun kinderen krijgen van hun directe omgeving: partner, familie en vrienden. 76% van de ouders geeft aan dat, als ze hulp nodig hebben, ze deze ook weten te vinden. Echter, slechts 31% van de ouders weet dat er in Heerlen een CJG is gevestigd. Van de ouders die contact hebben gehad met het CJG geeft 77% aan tevreden te zijn over de afhandeling van hun vraag of probleem. Het vergroten van de ouderbetrokkenheid wordt een belangrijke doelstelling bij de doorontwikkeling van het CJG in Heerlen. Oberon heeft op basis van de onderzoeksresultaten, samen met de partners uit de jeugdketen, een plan van aanpak gemaakt, dat er op is gestoeld de ouderbetrokkenheid te vergroten. Medio 2013 zal er gestart worden met de uitvoering van dit plan van aanpak.

[8] *Zie 'plan van aanpak ouderbetrokkenheid Heerlen', december 2012*

Conform de eisen van het ministerie moet de gemeenten minimaal één fysiek inlooppunt realiseren en daarnaast zorgen dat de 5 eerdere genoemde functies van het CJG uitgevoerd worden. In Heerlen worden deze wettelijke verplichtingen op de volgende manier uitgevoerd:

- <u>Informatie en advies</u>
  De gemeente Heerlen heeft op 4 juni 2009 aan de Akerstraat-Noord het inlooppunt van het Centrum voor Jeugd en Gezin Heerlen geopend. Het inlooppunt in Heerlen is gehuisvest in het gebouw van het gezondheidscentrum Hoensbroek. Daarnaast zal er in 2013 een tweede fysieke inlooppunt worden gerealiseerd in jongerencentrum 'The Break' in de wijk MSP. Daarnaast blijven alle bekende inlooppunten

van de betrokken organisaties bereikbaar. In het MBP 2012–2015 staat dat er in elk stadsdeel een inlooppunt gerealiseerd moet worden. Op basis van de ervaringen van de inlooppunten tot nu toe moeten we echter concluderen dat we ons doel, om laagdrempelig opvoedondersteuning bij lichte vragen dicht bij de burger te brengen, niet bereiken op deze manier. Samen met de partners in het CJG hebben we dan ook afgesproken, dat we de inloopfunctie op andere wijzen vorm gaan geven. Dit wordt verder uitgewerkt in een notitie: 'Het CJG Heerlen: stand van zaken en doorontwikkeling'.

Naast het fysieke CJG ging op 6 oktober 2011 ook het digitale CJG van start. Dit digitale CJG is er niet alleen voor Heerlen maar wordt in samenwerking met de andere gemeenten in Parkstad uitgevoerd. Via de website *www.cjgparkstadlimburg.nl* is veel informatie over opvoeden en opgroeien digitaal beschikbaar. Heerlen heeft binnen deze website een eigen pagina, waarin de specifieke zaken voor Heerlen te vinden zijn.

Omdat in de praktijk is gebleken dat jongeren die vragen hebben over opgroeien zich bij voorkeur niet melden op plaatsen waar hun ouders ook komen is er begin 2012 ook nog een fysiek inlooppunt gerealiseerd in het jongerenloket in Heerlen. Dit inlooppunt richt zich op de doelgroep 12–26 jaar. Speciaal voor deze doelgroep is ook op 13 september 2012 de website 'jonginParkstad' gelanceerd, met informatie die voor opgroeiende jongeren van belang is, gepresenteerd op een wijze die hen aanspreekt. Jongeren zelf participeren ook in de redactieraad van deze website.

- Toeleiding naar zorg
  Zoals al eerder beschreven betekent de CJG gedachte in Heerlen dat ouders en kinderen bij elke organisatie hun vragen of zorgen kunnen neerleggen, dat ze dan niet (eindeloos) worden doorverwezen, maar dat er actief samen met hen op zoek wordt gegaan naar het antwoord op de vraag of naar passende hulp. Uitgangspunt voor de toekomst is dat de noodzakelijke zorg (licht, zwaar, professioneel, niet professioneel) georganiseerd wordt rondom en in de gezinnen.

- Signalering
  In het kader van het tegengaan van kindermishandeling, zijn alle organisaties in Heerlen die werken met de doelgroep 0-12 jaar in de gelegenheid gesteld te participeren in het project 'Regionale Aanpak Kindermishandeling'. Dit heeft ertoe geleidt dat een groot deel van deze professionals beter in staat is om signalen van kindermishandeling vroegtijdig te herkennen en met de ouders in gesprek te gaan, zodat het gezin hulp kan krijgen. De trainingen zijn medio 2012 afgerond en er ligt een plan van aanpak m.b.t. de borging van de aanpak. De belangrijkste aandachtspunten bij de aanpak kindermishandeling liggen bij de borging van datgene wat tijdens de trainingen is geleerd en de implementatie van de (wettelijk) verplichte meldcode. In Parkstad is de aanpak kindermishandeling één van de geprioriteerde thema's.

  Tijdens de training in het kader van de aanpak kindermishandeling is er niet alleen aandacht besteed aan het herkennen van signalen van kindermishandeling, maar is er breder gekeken, naar het herkennen van een niet-pluis gevoel. Ook is er met professionals geoefend in het voeren van gesprekken met ouders op basis van dat niet pluis gevoel. In de praktijk blijkt het voor veel professionals, vooral in de (voorliggende) voorzieningen als peuterspeelzalen, kinderopvang, onderwijs, moeilijk om dit gesprek met ouders te voeren. Ook in de komende periode blijft dit een aandachtspunt.

- Licht pedagogische hulp
  Eén van de kernfuncties van het CJG is dat opvoed- en opgroeiondersteuning voor kinderen en ouders laagdrempelig bereikbaar moet zijn. Hiertoe hebben alle kernpartners in het CJG een aanbod met betrekking tot lichte opvoed- en opgroeiondersteuning en worden er open inloopspreekuren georganiseerd. Daarnaast is er voor heel Parkstad voor de instellingen die werken met kinderen tot 12 jaar een mogelijkheid geweest om deel te nemen aan het projectplan 'Triple P binnen het CJG'. Triple P is een methodiek voor opvoedingsondersteuning die uitgaat van het versterken van de positieve elementen van een opvoedingscontext. Dit betekent concreet dat positief gedrag van kinderen wordt beloond en positieve opvoedingsvaardigheden van ouders

worden versterkt. Omdat de trainingen pas net afgesloten zijn, zijn er nog geen gegevens bekend over de resultaten hiervan. In Heerlen hebben alle grote kindorganisaties en een groot aantal kinderdagverblijven en peuterspeelzalen geparticipeerd in het project. De borging van de methodiek Triple P is een belangrijk aandachtspunt voor de komende periode.

- Coördinatie van zorg
  Om ervoor te zorgen dat er geen kinderen tussen de wal en het schip vallen én om ervoor te zorgen dat hulpverleners weten wanneer ze in eenzelfde gezin bezig zijn, zijn er afspraken gemaakt over de coördinatie van zorg. Deze afspraken zijn in de hele regio Parkstad samen met de betrokken kindpartners gemaakt. Ze betreffen o.a. het gebruik van de 'Verwijsindex Parkstad', een computerapplicatie die hulpverleners die in een gezin betrokken zijn bij elkaar kan brengen. Daarnaast zijn er afspraken om ervoor te zorgen dat (indien er sprake is van een cumulatie van problemen in een gezin) de betrokken hulpverleners met elkaar én in samenspraak met het gezin regelen wie de zorg in dit gezin coördineert.[9] Er wordt gewerkt volgens de uitgangspunten van 1gezin-1plan. De belangrijkste kenmerken hiervan zijn dat er samen met de ouders een zorgplan wordt gemaakt, waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van de eigen kracht van het gezin en er eerst wordt gekeken naar de mogelijkheden van het netwerk alvorens professionele hulp in te schakelen. De implementatie van 1gezin–1plan is één van de geprioriteerde thema 's van de Jeugdagenda Parkstad. Alle betrokken partijen in de jeugdketen hebben zich geconformeerd aan de uitgangspunten van 1gezin–1plan. In de praktijk merken we echter dat een intentie uitspreken en je conformeren, niet automatisch betekent dat afspraken ook worden nagekomen. Om de implementatie te ondersteunen komt dit als vast agendapunt terug op de agenda van het overleg met de ketenpartners en is het nakomen van de afspraken in toenemende mate onderdeel van de subsidiebeschikkingen van de instellingen die wij subsidiëren.

[9] *Deze afspraken staan beschreven in de notities 'Coördinatie van zorg in Parkstad Limburg' en het uitvoeringsdocument hierbij '1gezin–1plan, versie 2'*

3.2.4 De decentralisatie van de jeugdzorg in Heerlen

De decentralisatie van de jeugdzorg houdt voor Heerlen in dat vanaf 1 januari 2015 ongeveer 3.000 kinderen en hun gezinnen mogelijk in de toekomst een beroep gaan doen op jeugdzorg: provinciale jeugdzorg, jeugd-GGZ, gesloten jeugdzorg, jeugdreclassering, jeugdbescherming en de zorg voor jeugd met een lichte verstandelijke beperking.

Momenteel bedraagt het budget voor aanbod aan deze jeugdigen en gezinnen in Heerlen ongeveer 20 miljoen. Het Rijk rekent op efficiency korting en heeft een bezuiniging aangekondigd van ongeveer 15%. Het overhevelen van de jeugdzorg naar het gemeentelijk domein heeft aanzienlijke gevolgen voor gemeentelijk beleid en uitvoering. De verlaging van de middelen en het (te) grote beroep dat nog steeds op jeugdzorg wordt gedaan, bevestigen de urgentie van een verandering van structuur en uitvoering.

De decentralisatie jeugdzorg in 3D perspectief geeft Heerlen een unieke kans om te komen tot een nieuwe, integrale ondersteuningsstructuur voor jeugdigen en hun gezinnen waarin synergie wordt gezocht tussen de domeinen. De decentralisatie van de jeugdzorg speelt zich niet alleen op de schaal van Heerlen af, vanuit het rijk wordt er voor sommige onderdelen een bepaalde schaalgrootte voorgeschreven waarop gemeenten dienen samen te werken. Daarnaast overschrijden gezinnen gemeentegrenzen doordat de kinderen in een andere gemeente op school zitten, naar clubs gaan enz. en zijn veel instellingen in meerdere gemeenten werkzaam. Daardoor is de decentralisatie van de jeugdzorg een proces waarbij er voortdurend op meerdere borden tegelijk geschaakt wordt.

Er is een stuurgroep decentralisatie jeugdzorg Zuid-Limburg waar een aantal onderdelen m.b.t. de zeer zware zorg zullen worden uitgewerkt; binnen de Regio Parkstad ep jeugd en het bestuurlijke afstemmingsoverleg Jeugd Parkstad zullen een aantal onderdelen uitgewerkt worden én we hebben een lokale stuurgroep voor de drie decentralisaties, zodat ze in hun samenhang een plek kunnen krijgen binnen het Heerlense beleid onder de noemer 'samenhang in 3D'[10]. Een en ander is verder uitgewerkt in het Plan van aanpak Decentralisatie Jeugdzorg Heerlen.

[10] *Dit is verder uitgewerkt in de notities 'Uitgangspunten drie decentralisaties' en 'Aanpak samenhang drie decentralisaties'.*

3.3 De geprioriteerde doelstellingen bij dit thema

Op basis van bovenstaande ontwikkelingen zijn voor de komende jaren de volgende doelstellingen geformuleerd voor het thema gezond opgroeien. Deze doelstellingen worden nog nader uitgewerkt in een uitvoeringsagenda.

1. Problemen op het gebied van opgroeien en opvoeden willen wij zoveel mogelijk voorkomen. Dit doen we door:

- te investeren in het verbeteren van de gezondheidssituatie van jeugdigen in Heerlen;
- het vergroten van de ouderbetrokkenheid;
- het verbeteren van preventie en vroegsignalering;
- het stimuleren van een gezonde leefstijl;
- het verbeteren van de pedagogische kwaliteit van de leefomgeving van jeugdigen door te investeren in het versterken van de pedagogische civil society, waarbij mensen weer betrokken zijn bij elkaar en 'burenhulp' en elkaar (of elkaars kinderen) aanspreken weer vanzelfsprekend is.

2. Daar waar toch problemen zijn willen wij die zo vroeg mogelijk aanpakken. Zo voorkomen wij dat problemen verergeren en neemt het beroep op zwaardere vormen van zorg af. Het uitgangspunt is dat het CJG wordt doorontwikkeld. Dit doen wij door:

- te blijven investeren in ketensamenwerking zodat geen kind tussen wal en schip valt;
- regie te voeren op de (regionale) jeugdketen zodat afstemming tussen partners plaatsvind en afspraken worden nagekomen;
- een integrale aanpak te realiseren, waarbij jeugdigen en hun ouders snel en efficiënt geholpen worden en hulp en zorg zoveel mogelijk rondom de gezinnen georganiseerd wordt;
- laagdrempelige opvoed- en opgroeihulp te organiseren in de buurten en wijken;
- de eigen kracht van kinderen en gezinnen te versterken en het netwerk om de gezinnen heen veel meer te betrekken bij de hulp aan het gezin.

GOED VOORBEREID OP JE TOEKOMST

·4·

4.1 Inleiding

Het thema 'Goed voorbereid op je toekomst' gaat over leren. In dit thema komen de onderdelen voorschoolse voorzieningen, onderwijs en werk aan bod. Het is gericht op het verwerven van kennis en vaardigheden waarmee een kind later als volwassene zelfstandig in zijn eigen levensonderhoud kan voorzien en maatschappelijk kan participeren. De gemeente heeft een belangrijke rol in het bevorderen van de samenhang in beleid en het bevorderen van de doorgaande lijnen in de ontwikkeling van kinderen. Het is belangrijk dat er kwalitatief goede voorschoolse voorzieningen en scholen zijn in Heerlen. Daarnaast wil de gemeente dat jongeren zo hoog mogelijk worden opgeleid, dat zoveel mogelijk jongeren een opleiding krijgen die leidt tot het behalen van een diploma dan wel een startkwalificatie, om van daaruit te kunnen doorgroeien naar een vervolgopleiding of betaald werk.

4.2 Ontwikkelingen en activiteiten

4.2.1 Lokaal Educatieve Agenda (LEA)

In Heerlen functioneert de Lokaal Educatieve Agenda (LEA) als een instrument voor de gemeente om met het primair onderwijs, de voorschoolse voorzieningen (kinderopvang 4.2.1 Lokaal Educatieve Agenda (LEA) en peuterspeelzaalwerk) en de jeugdgezondheidszorg 0-4 jaar, afspraken te maken over lokaal onderwijsbeleid voor 0-12 jarigen. Het is een *gezamenlijke* overlegtafel over onderwerpen die zowel de voorschoolse partners en/of het onderwijs als de gemeente betreffen, waarbij overeenstemming, afstemming of samenwerking aan de orde is. Heerlen kent in haar jeugdbeleid een nauwe samenwerking op Parkstadniveau, de LEA-agenda is hierop afgestemd.

Talentontwikkeling is hét centrale thema voor de Lokaal Educatieve Agenda 2012-2015 Heerlen. Hiermee wordt bedoeld dat ieder kind:

- de mogelijkheid krijgt en aangemoedigd en ondersteund wordt om zijn/haar talenten optimaal te ontwikkelen zodat naar vermogen het beste uit het kind wordt gehaald;
- in een uitnodigend pedagogisch klimaat (thuis, school en wijk) opgroeit dat ondersteunend is aan het ontwikkelen van een positief zelfbeeld;
- recht heeft op een gemêleerde, veilige en gezonde (school)omgeving.

Uitgangspunt is het adagium: een goed begin is het halve werk. Dit betekent het zo jong/vroeg mogelijk stimuleren en ondersteunen van de ontwikkeling van kinderen, vroegtijdig signaleren en waar nodig specifieke ondersteuning en zorg bieden.

De prioritaire thema's voor de LEA 2012-2015 zijn:

- <u>Het optimaal stimuleren van de taalontwikkeling van jeugdigen.</u>
  Taalbeheersing is een cruciale voorwaarde voor positieve onderwijsresultaten, vervolgstudie en kansen op de arbeidsmarkt. De eerste levensjaren zijn essentieel voor taalontwikkeling. Uit onderzoek blijkt dat kinderen die op de basisschool starten met een taalachterstand deze moeilijk vanzelf tijdens de schoolloopbaan inlopen met als gevolg dat zij achterblijven in hun ontwikkeling en minder kans hebben op een goede schoolloopbaan en maatschappelijke carrière. Het is daarom van belang om taalachterstanden bij kinderen in een zo'n vroeg mogelijk stadium te signaleren. Het consultatiebureau (Jeugdgezondheidszorg 0-4 jaar) heeft hierin een taak. De gesignaleerde peuters worden vervolgens door het peuterspeelzaalwerk via een huisbezoek toegeleid naar voorschoolse educatie op een voorschoolse voorziening (peuterspeelzaal of kinderdagverblijf). Voorschoolse educatie houdt in dat de ontwikkelingen van kinderen 2,5 tot 4 jaar gestimuleerd wordt met behulp van een programma, waarbij de nadruk op taal ligt. De voorschoolse educatie wordt voortgezet op de basisschool, de zogenaamde vroegschoolse educatie voor kleuters in groep 1 en 2. Voor een specifieke groep basisschoolkinderen met een taalachterstand wordt onderwijs in zogenaamde schakelklassen aangeboden met als doel dat zij het reguliere onderwijs kunnen volgen. Daarnaast worden er taal- en leesbevorderingsactiviteiten uitgevoerd door de bibliotheek.

- <u>Voorscholen[11] en basisscholen werken opbrengstgericht en handelingsgericht.</u>
  Het opbrengstgericht en handelingsgericht werken is erop gericht dat elke kind maximaal gestimuleerd wordt in zijn/haar ontwikkeling. Dit op verschillende gebieden, zoals taal, rekenen, motoriek en sociaal-emotionele ontwikkeling. Het doel is dat zoveel mogelijk kinde-

[11] *Peuterspeelzalen en kinderdagverblijven met een aanbod voorschoolse educatie.*

ren een goede start kunnen maken op respectievelijk de basisschool en het voortgezet onderwijs én dat ze vervolgens tijdens hun schoolperiode hun talenten maximaal benutten. Om er voor te zorgen dat leidsters en leerkrachten opbrengstgericht en handelingsgericht kunnen werken investeert het rijk in de professionalisering van leidsters en leerkrachten. Hiervoor heeft het rijk afspraken gemaakt met respectievelijk de gemeente en de schoolbesturen. Voor leidsters in de voorscholen betekent dit dat zij onder andere over een hoger taalniveau moeten (gaan) beschikken, geschoold worden in opbrengstgericht werken en dat er vanaf 2013 HBO-ers in de voorscholen ingezet gaan worden. Daarnaast beschikken alle leidsters over een kwalificatie van een beroepsopleiding en een vve-certificaat.

- Het vergroten van de ouderbetrokkenheid

Onder ouderbetrokkenheid wordt verstaan het betrokken zijn van de ouder bij de (school)ontwikkeling van het kind. Binnen het thema gezond opgroeien is al beschreven waarom het voor de ontwikkeling van kinderen van belang is om de ouderbetrokkenheid te vergroten.

De komende jaren zal de gemeente samen met de onderwijspartners en de overige ketenpartners uitwerking geven aan het vergroten van de ouderbetrokkenheid. Het plan van aanpak ouderbetrokkenheid van Oberon van december 2012 dient als uitgangspunt. Hieruit blijkt dat de Heerlense ouders redelijk tot redelijk goed tevreden zijn over de voorschoolse voorzieningen en het onderwijs. Wel geven zij aan behoefte te hebben aan meer opvoedingsondersteuning via het onderwijs en handvatten voor onderwijsondersteunend gedrag. Deze behoefte is het grootst bij ouders met kinderen in het VO en MBO, vervolgens in het PO en het kleinst (maar ook nog aanzienlijk) bij ouders met kinderen van 0-4 jaar.

Het ministerie van OCW vindt ouderbetrokkenheid op de voorschoolse voorzieningen en scholen van groot belang. Ten behoeve van het vergroten van de ouderbetrokkenheid heeft zij in 2012 prestatieafspraken gemaakt met gemeenten en het primair onderwijs in respectievelijk de bestuursafspraken G4/G33 met betrekking tot voor- en vroegschoolse educatie en het bestuursakkoord met het primair onderwijs.

Voor ieder LEA-thema zijn prestatie-indicatoren benoemd die worden uitgewerkt in streefcijfers/te behalen resultaten.

4.2.2 Kinderopvang en peuterspeelzalen

Onder kinderopvang wordt verstaan kinderdagverblijven voor 0 tot 4 jarigen, buitenschoolse opvang (BSO) voor 4 t/m 12 jarigen en gastouderopvang voor 0 t/m 12 jarigen. Het peuterspeelzaalwerk is gericht op 2 tot 4 jarigen. Een groot deel van de Heerlense kinderen bezoekt een kinderopvanglocatie en/of een peuterspeelzaal. Het zijn plaatsen waar kinderen hun talenten kunnen ontwikkelen en eventuele achterstanden/risico's kunnen worden gesignaleerd en aangepakt. Kinderdagverblijven, BSO's en peuterspeelzalen zijn daarom een belangrijke partner binnen het Heerlense jeugd- en onderwijsbeleid. De komende jaren staat de doorontwikkeling van de pedagogische en educatieve kwaliteit van de voorschoolse voorzieningen (kinderdagverblijven en peuterspeelzalen) centraal. Een belangrijk onderdeel in dit kader vormt de pilot: Startgroep peuters.

De Onderwijsraad heeft in 2010 een advies uitgebracht waarin zij stelt dat de basisschool een rijk aanbod voor alle driejarigen zou moeten verzorgen gedurende vijf ochtenden in de week. Dit advies heeft de minister van OCW geïnspireerd om een landelijk experiment te starten op 30 plaatsen voor peuters van 2,5 tot 4 jaar in het basisonderwijs. De startgroep houdt in dat een HBO geschoolde leerkracht van de basisschool ingezet wordt op de peuterspeelzaalgroep. Verder krijgt deze groep 5 dagdelen voorschoolse educatie aangeboden in plaats van de gebruikelijke 4 dagdelen. Een startgroep is in Heerlen, als enige in Limburg, met ingang van het schooljaar 2012-2013 gestart. De pilot loopt tot en met het schooljaar 2014-2015.

Naast bovengenoemde taken voert de gemeente haar wettelijke toezichts- en handhavingstaak uit met betrekking tot de kwaliteit van de kinderopvang en peuterspeelzalen.

4.2.3 Onderwijshuisvesting en brede school ontwikkeling

Gemeenten hebben een wettelijke taak op het gebied van onderwijshuisvesting in het primair onderwijs. De schoolbesturen

voor primair onderwijs in Heerlen en de gemeente zetten gezamenlijk[12] in op de ontwikkeling van brede scholen vanuit een gedeeld belang: de noodzaak om nu en in de toekomst in Heerlen meer onderwijs- en ontwikkelingskansen te creëren voor alle kinderen in een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Daarom is de strategie van de schoolbesturen en gemeente in Heerlen om in een dekkend netwerk van schoollocaties op alle scholen minimaal een doorlopende leer- en ontwikkelingslijn van 2–12 jaar aan te bieden. Dit betekent dat er naast een basisschool op die locaties ook aanbod van peuterspeelwerk en op basis van lokale behoefte eveneens aanbod van opvangvoorzieningen moet zijn (brede schoolconcept). Ook willen de scholen een verbindende rol spelen in de leefbaarheidsopgaven van de wijken. Brede schoolontwikkeling past in het gezamenlijk streven van schoolbesturen en gemeenten om te komen tot krachtige, toekomstbestendige scholen waar alle kinderen, ongeacht hun niveau of achtergrond optimale kansen krijgen voor (talent)ontwikkeling.

[12] *De schoolbesturen voor primair onderwijs in Heerlen en de gemeente hebben hun visie op de brede schoolontwikkeling in Heerlen vastgelegd in het document: 'Brede ontwikkeling voor kind & buurt'.*

Het uitgangspunt bij brede schoolontwikkeling is dat verschillende partijen zich gezamenlijk inspannen voor het creëren van optimale ontwikkelingskansen voor kinderen. Wanneer we spreken over het ontwikkelen van een brede school gaat het dus allereerst om het organiseren van een goede samenwerking tussen verschillende partijen die betrokken zijn bij opgroeiende kinderen (en hun ouders). Door samenwerking tussen de school en partijen die ieder hun eigen expertise hebben met betrekking tot opgroeiende kinderen, wordt kennis zoveel mogelijk samengebracht. Er hoeft niet persé sprake te zijn van een gezamenlijke (fysieke) huisvesting van partijen.

De brede school ontwikkeling, alsmede demografische krimp, ruimtelijke ontwikkelingen, een continu veranderende samenleving en ontwikkelingen in het onderwijs, vragen een andere kijk op de organisatie van onderwijs en hierop toegespitste huisvestingsvormen. In dat kader is door de raad op 12 januari 2012 het Integraal Huisvestingsplan Primair Onderwijs Heerlen 2010 – 2020 (IHP) vastgesteld, waarbij onder andere door een efficiëntere huisvesting schoolbesturen meer kunnen investeren in de onderwijsinhoud in plaats van huisvesting.

In aansluiting op de planning van het IHP is het de gezamenlijke ambitie van schoolbesturen en gemeente dat alle scholen in Heerlen zich in 2020 hebben ontwikkeld tot brede school aan de hand van het visiedocument 'Brede ontwikkeling voor kind & buurt'.

4.2.4 Zorg in en om school

Zorg in en om school is een thema dat rechtstreeks relateert aan de ontwikkelingen passend onderwijs en decentralisatie jeugdzorg. Een adequate schoolse zorgstructuur is van wezenlijk belang bij het realiseren van een sluitende jeugdketen.Van onderwijsinstellingen wordt dan ook verwacht dat ze samenwerken in de jeugdketen en ontwikkelings- en opvoedrisico's vroegtijdig signaleren en melden. De Zorg-Adviesteams (ZAT's) vervullen de scharnierfunctie tussen de schoolse zorg en de buitenschoolse zorg. Het zijn multidisciplinaire teams waarin professionals uit het onderwijs en de zorg met elkaar samenwerken om aan kinderen en hun gezinnen, zo snel mogelijk, de steun of hulp te bieden die nodig is. Heerlen kent sinds het schooljaar 2012-2013 Zorg- en Adviesteams in het primair onderwijs, in het voortgezet onderwijs functioneren deze al enkele jaren. Conform de gemaakte afspraken op Parkstadniveau, is het uitgangspunt voor al deze ZAT's dat er gewerkt wordt volgens de principes van 1gezin-1plan. Het realiseren van deze afspraken in de praktijk is het belangrijkste aandachtspunt voor de komende jaren. Daar waar dit proces stokt en/of er opschaling nodig is, de procescoördinator aan zet.

Het middelbaar beroepsonderwijs kent andere vormen van schoolse zorg, het versterken hiervan staat hoog op de agenda. De komende jaren zijn cruciaal voor het tot stand brengen van de verbinding tussen passend onderwijs en de ontwikkelingen binnen het jeugdbeleid (w.o. decentralisatie jeugdzorg). Passend onderwijs heeft als doel dat iedere leerling het onderwijs krijgt dat het beste bij hem of haar past, bij voorkeur in het reguliere onderwijs. Om deze doelstelling te realiseren is het nodig dat aan een deel van de leerlingen extra aandacht en zorg wordt geboden. De opgave voor de komende periode is om deze schoolse zorg adequaat in te richten en vervolgens om de buitenschoolse zorg en de schoolse zorg naadloos op elkaar aan te laten sluiten. In het kader van het jeugdbeleid zijn herin al de eerste stappen gezet: er zijn afspraken gemaakt met het onderwijs en de overige partners in de jeugdketen over een gezamenlijke manier van werken: 1gezin-1plan en gemeenschappelijke instrumenten; zoals de Zorg- en Adviesteams en de Verwijsindex. Het in de praktijk brengen van de afspraken is een speerpunt voor de komende tijd.

4.2.5 Voorkomen van Voortijdig Schoolverlaten (VSV) en leerplicht

De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Leerplichtwet en de RMC-regelgeving. Bureau Voortijdig Schoolverlaten voert deze uit voor de acht Parkstadgemeenten. Problematisch schoolverzuim of voortijdig schoolverlaten vormt een serieus risico voor de optimale ontwikkeling van jeugdigen. De inzet van VSV is erop gericht verzuim in een vroeg stadium aan te pakken om zo beginnend verzuim in de kiem te smoren (voordat het ernstigere vormen aanneemt en resulteert in voortijdig schoolverlaten).

Indien de preventieve aanpak niet werkt of niet afdoende is, kan er een strafrechtelijk traject opgestart worden. Hierdoor kan verplichte hulpverlening opgelegd worden. Zeer regelmatig blijkt namelijk dat de ouders en of de jongere niet bereid zijn vrijwillige hulpverlening te accepteren.

De leerplichtambtenaar vervult de schakelrol bij de gezamenlijke aanpak van schoolverzuim en neemt het initiatief voor een adequaat vervolg op verzuimmeldingen. Duurzame terugleiding naar school staat, daar waar mogelijk, centraal. Meldt een jongere zich bij het jongerenloket van de gemeente, dan kijkt de RMC-medewerker eerst of de jongere in staat is onderwijs te volgen en adviseert de medewerkers van de Sociale dienst in deze.

- <u>Trends en ontwikkelingen</u>
  Gemiddeld is het aandeel nieuwe voortijdig schoolverlaters (VSV'ers) in Zuid-Limburg gedaald (3,7%) tussen 2010 en 2011. Ondanks dat het aandeel nieuwe VSV'ers in Zuid-Limburg relatief gezien nog altijd hoger is dan het landelijke gemiddelde (2,9% in 2010/2011), is de daling in Zuid-Limburg sterker (-0,3%) dan in Nederland (-0,1%). Het aantal geregistreerde VSV'ers is hoger dan het daadwerkelijke aantal uitvallers. Dit komt omdat jongeren die uit het 'gewone' onderwijs vertrekken naar het speciaal onderwijs, particulier onderwijs of naar een school in het buitenland, meetellen als VSV'er. Ook jongeren die bijvoorbeeld naar de politieschool of defensie gaan, worden ook als uitvaller geteld. Deze vertekening is in Zuid-Limburg relatief groot, vanwege de hoge deelname aan het speciaal onderwijs, en aan het onderwijs in België en Duitsland.

Om het aantal voortijdig schoolverlaters verder terug te dringen stelt het ministerie van OCW voor de periode 2012-2015 middelen beschikbaar aan het voortgezet onderwijs en aan het middelbaar beroepsonderwijs. De gemeente Heerlen vervult de rol van 'contactgemeente' voor de regio Zuid-Limburg. In overleg met het ministerie, het onderwijs en de overige gemeenten zijn er gezamenlijke doelstellingen geformuleerd: versterken doorlopende zorgstructuur vmbo-mbo, begeleiding leerlingen bij de overstap naar andere school en verbetering verzuimregistratie en handhaving. Per subregio zijn deze doelstellingen vertaald naar activiteiten. Voor Heerlen en de regio Parkstad wordt de relatie met passend onderwijs en het werken volgens 1gezin-1plan expliciet gelegd.

4.2.6 Het tegengaan van jeugdwerkloosheid

Veel jongeren doorlopen hun schoolperiode geruisloos, maken met gemak de overstap naar werk of ondernemerschap en ontwikkelen in hun latere loopbaan hun competenties optimaal. In een aantal gevallen is deze carrièrelijn echter niet vanzelfsprekend. Bij een deel van de jongeren ontstaan al problemen vóór het afronden van een opleiding. In Parkstad Limburg worden zij opgevangen in het jongerenloket. De dienstverlening van dit loket is gericht op de pijlers preventie, scholing, participatie/werk en nazorg.

Het adagium is jongeren daar waar mogelijk terug te leiden naar school. Met name het bureau VSV, dat actief participeert in het jongerenloket, ziet toe op het afronden van het scholingstraject. Binnen het jongerenloket Heerlen worden de dwarsverbanden gelegd naar andere leefgebieden, zodat de jongere en diens mogelijkheden daarin centraal staan en diens problemen integraal worden aangepakt.

Heerlen heeft, net als andere stedelijke gemeenten in Parkstad Limburg, een relatief hoge jeugdwerkloosheid. Zo was deze in 2010 nog 7,1%, de hoogste in regio. Met de inzet door het Actieplan Jeugdwerkeloosheid is de jeugdwerkeloosheid afgenomen. Sinds de start van het Actieplan Jeugdwerkloosheid is het aandeel niet werkende werkzoekende jongeren in Zuid-Limburg met bijna 21% gedaald. In Heerlen was het percentage medio 2012 nog 6,5%[13]. Dat dit hoger is dan buurtgemeente heeft te maken met de zogenaamde 'pullfactor' van een stad als Heerlen. Werkloze jongeren kunnen in Heerlen relatief goedkoper wonen.

[13] *Deze percentages betreffen het aantal niet-werkende werkzoekenden in de leeftijd van 15 t/m 26 jaar die bij het*

UWV Werkbedrijf staan ingeschreven en die niet of minder dan 12 uur per week werken.

In de periode 2012-2015 wil de gemeente dit jongerenloket nog beter positioneren en faciliteren. Dat vergt bredere participatie van de omliggende gemeenten en afstemming van de onderlinge werkprocessen tussen diverse organisaties. Met name voor kwetsbare jongeren is het jongerenloket het instrument om jongeren (alsnog) toe te leiden naar opleiding en/of werk, ook als dat een langer en bijzonder traject vereist.

4.2.7 Het verbeteren van de aansluiting van onderwijs naar arbeidsmarkt

Een goede aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt begint met de beroepskeuze. Onderdeel van de afspraken over het terugdringen van voortijdig schoolverlaten is het beter informeren van jongeren over hun beroepskeuze, omdat in de praktijk blijkt dat veel jongeren stoppen met school omdat de verwachtingen die ze van de opleiding of het werk hadden, niet overeenkomt met de werkelijkheid.

Samen met de Parkstad gemeenten, het UWV, de onderwijsinstellingen en de kenniscentra gaat het jongerenloket zich meer richten op beroepskeuze en loopbaanoriëntatie. Vooral de afstemming tussen ontwikkelkansen van jongeren en arbeidsmarktkansen wordt belangrijk. Vooral de afstemming tussen ontwikkelkansen van jongeren en arbeidsmarktkansen wordt belangrijk. In dit kader is het van belang om jongeren, waar mogelijk, toe te leiden naar die sectoren waar de meeste kans op werk is. Daarnaast is scholing naar vermogen (benutten van talenten/competenties) erg belangrijk. Een startkwalificatie hoort er tegenwoordig echt bij en als dat niet tot de mogelijkheden van de jongere behoort scholen we via deelcertificeringen. Instrumenten die hierbij toegepast worden zijn de marktbewerkingsplannen (vertaling arbeidsmarktinformatie), de Werkschoolmethodiek, het school-ex programma en introductieprogramma's voor ouders, docenten en leerlingen. Door toepassing van Social Return creëren we kansen voor (kwetsbare) jongeren bij aanbestedingen.

Bijzondere aandacht vragen hoog opgeleide jongeren. Heerlen kan een wervende stad worden als jongeren zich hier vestigen, omdat hier de beste opleidingen zijn en daaraan gekoppeld de meest interessante banen. Daarvoor gaan we in de regionale en lokale topsectoren (bijvoorbeeld Smart Services Hub) specifieke arrangementen aanbieden aan jongeren en jonge ondernemers (ZZP'ers). De studievoorwaarden worden interessant, als ook de loopbaankansen. Uiteraard combineren we dit met aantrekkelijke huisvesting en culturele activiteiten. Zo is er in de oude muziekschool het Bètahuis gerealiseerd. Dit is een plek waar jonge ondernemers goedkoop een ruimte kunnen huren om hun bedrijf te runnen.

4.3 De geprioriteerde doelstellingen bij dit thema

Op basis van bovenstaande ontwikkelingen zijn voor de komende jaren de volgende doelstellingen geformuleerd voor het thema talentontwikkeling. Deze doelstellingen worden nog nader uitgewerkt in een uitvoeringsagenda.

1. <u>Dit doen we door in de voorschoolse voorzieningen en het primair onderwijs de thema's van de lokale educatieve agenda uit te werken:</u>
   - Een optimale stimulering van de taalontwikkeling van jeugdigen.
   - Voorscholen en basisscholen werken opbrengstgericht en handelingsgericht.
   - Het vergroten van de ouderbetrokkenheid.

2. <u>We verbeteren de doorlopende leer- en ontwikkellijnen in het onderwijs, inclusief de aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt door te investeren in:</u>
   - De uitvoering van het Integraal huisvestingsplan voor het primair onderwijs in Heerlen.
   - Het verbeteren van de aansluiting tussen primair en voortgezet onderwijs.
   - Jongeren beter te begeleiden bij de keuze voor een studie na het voortgezet onderwijs.
   - Het verminderen van het aantal voortijdig schoolverlaters.
   - Het aantal jongeren dat wordt doorgeleid naar opleiding of werk te vergroten.

3. <u>We willen van Heerlen een aantrekkelijke stad maken, zodat meer jonge ondernemers zich hier vestigen. Dit doen we door:</u>
   - Het aanbieden van een brede, laagdrempelige startersondersteuning.
   - Het inrichten van meer gespecialiseerde startersfaciliteiten op de terreinen 'energie' (Incubator E) en 'creatieve industrie'.

- Het organiseren van evenementen voor ondernemers.
- Het creëren van flexibele werk- en ontmoetingsplekken bij betahuis, C-Mill, Smart Services Hub en het oude CBS.[14]

[14] *Nota Economie 2012*

·5·

TALENT-ONTWIKKELING

5.1 Inleiding

Voor een krimpgemeente als Heerlen is het belangrijk te investeren in het binden en boeien van jongeren aan de stad. Dat gebeurt middels kwalitatief goed onderwijs, goede voorzieningen op het gebied van sport, welzijn en (jeugd)cultuur en het creëren van kansen op de arbeidsmarkt. In dit hoofdstuk staat het hebben van plezier (als fundamenteel recht van ieder kind[15]) centraal. Dit draagt tevens bij aan de meest belangrijke doelstelling die wij als gemeente nastreven, namelijk talentontwikkeling. Dit doen we door jongeren in de gelegenheid te stellen deel te nemen aan sportieve, recreatieve en culturele activiteiten.
In Heerlen is er ruimte voor experiment en het barst er van de creativiteit. In dit hoofdstuk wordt beschreven op welke wijze de gemeente de ontwikkeling van jongeren op dit gebied stimuleert.

[15] *Universele verklaring van de rechten van het kind*

5.2 Ontwikkelingen en activiteiten

5.2.1 Social media – 'zappen door het leven'

Zoals in de inleiding al geschreven staat, zijn de social media niet meer weg te denken uit het leven van onze jeugd. Het omarmen van de mogelijkheden van deze social media leidt tot een nieuwe benaderingswijze van de jeugd: voor en door jongeren. Als gemeente spelen we in op deze ontwikkelingen. Zo zijn er onder andere facebookpagina's voor de jeugd in Heerlen: *www.facebook.com/gemeenteheerlen* en is de al eerder genoemde informatiesite voor jongeren: *www.jonginparkstad.nl* (en *www.facebook.com/jonginparkstad*) de lucht in gegaan.

De andere kant van social media is dat tegelijkertijd de sociaalmaatschappelijke problemen naar deze digitale wereld verplaatst (kunnen) worden. Zaken als pesten, discriminatie en seksuele intimidatie gebeuren in toenemende mate via internet en zijn hierdoor vaker buiten het zicht van ouders en leerkrachten. Ook in Heerlen komt het zogenaamde cyberpesten steeds meer voor. In hoofdstuk 7 wordt hier nader op ingegaan.

5.2.2 Jongerenwerk nieuwe stijl

Het jongerenwerk in Heerlen wordt grotendeels uitgevoerd door de welzijnsorganisatie Alcander. Sinds 2008 wordt er gewerkt vanuit een nieuwe visie op het jongerenwerk: Het 'jongerenwerk nieuwe stijl'. Het elementaire verschil met het jongerenwerk in het verleden is dat er op basis van activiteiten gewerkt wordt met jongeren. Niet meer in kleinere ruimtes en kelders bij elkaar komen om te hangen maar in grotere multifunctioneel bruikbare ruimtes samen met andere jongeren activiteiten ondernemen. Vanuit de gedachte: voor en door jongeren.

Dit betekende ook grote veranderingen voor de jongerenaccommodaties in Heerlen. De kleinere kelders en hangruimtes moesten plaats maken voor 4 stadsdeelvoorzieningen, waarvan er inmiddels twee zijn gerealiseerd. De eerste in Hoensbroek, The Max, en de tweede voor Heerlen Centrum aan de rand van MSP, The Break (*www.facebook.com/thebreak.jc.alc*). In beide voorzieningen worden activiteiten voor en door jongeren georganiseerd. De mate van begeleiding varieert op basis van de behoefte: soms is er veel begeleiding, soms minder waarbij de jongerenwerker over de schouder van de jongere meekijkt.

Ook de jongerenbus maakt deel uit van de voorzieningen voor jongeren in Heerlen. Flexibel inzetbaar zodat er in alle wijken en buurten aan een behoefte voldaan kan worden. Uit de jongerenmonitor blijkt dan ook dat de Heerlense jongeren positiever zijn over het voorzieningenniveau dan de jeugd in de andere gemeenten in Parkstad. Zo is door jongeren aangegeven dat in Heerlen voldoende café's, jongerenaccommodaties, poppodia en ontmoetingsplekken zijn. Wat wél gemist wordt is met name een discotheek (40%).

5.2.3 Cultuur

De gemeente zet sterk in op cultuureducatie. Cultuureducatie zorgt voor kennis en persoonlijkheidsvorming van kinderen en jongeren, het is voor hen een ontdekkingsreis door kunst, erfgoed en media. Uit onderzoek naar de effecten van cultuureducatie blijkt dat cultuureducatie bijdraagt aan een volwaardige deelname aan onze maatschappij, doordat het onderlinge samenwerking, respect, verantwoordelijkheidsgevoel, tolerantie en waardering bevordert. Cultuureducatie levert een bijdrage aan volwaardig burgerschap en dus ook aan de kwaliteit van de samenleving.

Cultuureducatie vindt binnenschools plaats, maar ook buitenschools. Ook buiten school moet het mogelijk zijn voor kinderen en jongeren om zich cultureel te ontplooien. Vandaar dat de gemeente Heerlen culturele instellingen subsidieert om de les- en lidmaatschapsgelden voor jeugd en jongeren bij culturele instellingen (bijvoorbeeld muziekschool en bibliotheek) laag te houden. Voor kinderen uit arme

gezinnen die niet makkelijk deel kunnen nemen aan cultuur is er het jeugdcultuurfonds. Het fonds zorgt ervoor dat financiële hindernissen zoveel mogelijk worden weggenomen. Ook sluit het aan bij het actieplan culturele lente, waarin laagdrempelige cultuur in de wijken gestimuleerd wordt. Kinderen kunnen hun culturele passie en talent ontwikkelen, of ze dat nu doen door lessen bij een culturele instelling of door lid te worden van een vereniging voor amateurkunst.

Naast actieve cultuurdeelname investeert de gemeente ook in een attractief cultureel aanbod in de vorm van festivals en evenementen voor jeugd en jongeren, zoals het International Breakdance Event, Booch!, Parkcity Live en Cultura Nova.

Een jeugdige stad zich kenmerkt door vooral in te zetten op moderne en spraakmakende cultuur. Dit uit zich niet alleen in tentoonstellingen en evenementen, maar ook in de architectuur en de inrichting van de openbare ruimte. Om jongeren te binden en boeien is het van belang dat de ruimte de jeugd weer stimuleert tot talentontwikkeling, het vinden van woonruimte en natuurlijk het hebben van plezier. De gemeente Heerlen geeft dit vorm door jongeren in toenemende mate te betrekken bij de herinrichting van verblijfsruimtes in de stad. Het *Schelmenhofje* is een goed voorbeeld van de herinrichting van een stuk stad waar jongeren meer verblijven vanwege een muurschildering.

Andere voorbeelden waarin Heerlen zich als jeugdige stad onderscheidt zijn o.m.:

- Tijdelijke tentoonstellingen in het centrum zoals bijvoorbeeld de 'Elefant Parade'.
- Het faciliteren van dansgezelschappen als GOTRA.

5.2.4 Sport

Heerlen vindt het belangrijk dat jeugdigen veel sporten omdat dit bijdraagt aan plezier beleven, gezond leven en talentontwikkeling. Daarom zet de gemeente in op sportstimulering. Het doel van het gemeentelijke sportstimuleringsbeleid is om jeugd met een breed aanbod kennis te maken en van hier uit op elk niveau talent te ontdekken en te ontwikkelen. De kans dat jeugd daarmee een sport kiest die men structureel gaat beoefenen, en dus een duurzaam effect heeft, wordt daarmee vergroot. Naast actieve sportparticipatie, draagt sport er

"

HIER KOMT EEN QUOTE (DISPLAYTEKST)

"

aan bij dat jongeren zich actief inzetten voor de maatschappij. Sportverenigingen zijn een populair stageadres. Uit onderzoek (Jongerenonderzoek 2012 en cijfers MaS[16] Parkstad) blijkt dat de meeste jongeren (+/- 20%) die vrijwilligerswerk doen (of maatschappelijke stage), dit uitvoeren in de sportwereld.

[16] *Jongerenmonitor Parkstad Limburg 2012*

De sportstimulering van de gemeente bestaat er o.m. uit dat de gemeente faciliteert door sportconsulenten beschikbaar te stellen die in samenwerking met sportverenigingen en scholen en het jeugd- en jongerenwerk van Alcander sportkennismakingsactiviteiten zoals clinics, toernooien, evenementen rondom scholen organiseren. Dit gebeurt in Heerlen zowel bij het basisonderwijs als bij het voortgezet onderwijs, waarbij de inzet in het basisonderwijs het grootste is, omdat ook daar geldt dat hoe jonger je begint, hoe hoger het rendement is.

De samenwerking tussen (basis)school en sport(verenigingen) wordt hierdoor ook steeds sterker, wat weer bijdraagt aan het versterken van de pedagogische civil society. Op school komen kinderen en jongeren in aanraking met verschillende sporten en activiteiten.

Een nieuwe (landelijke) ontwikkeling is ook dat vanuit de sport ook steeds vaker wordt bijgedragen aan het geven van een impuls aan de kwaliteit van het bewegingsonderwijs. Doel hiervan is bij te dragen aan een goede motorische basis, hetgeen bijdraagt aan een gezonde leefstijl en problemen voorkomt. Daarnaast wijst de praktijk uit dat de stap naar een sportvereniging hierdoor kleiner wordt. Ook wijzen steeds meer wetenschappelijke studies uit dat sport een positief effect heeft op leerprestaties. In Heerlen wordt invulling gegeven aan deze ontwikkeling door inzet van een sportconsulent onderwijs voor groepen 3 t/m 8 en subsidiëring van het project Gymkids voor kleuters die er op gericht zijn de kwaliteit van de gymlessen te verbeteren.

In het algemeen is de jeugd in Heerlen de laatste jaren meer gaan bewegen (bijvoorbeeld ook fietsen en wandelen etc.). In 2011 was de groei zelfs 12% meer dan het landelijke gemiddelde. Er is sinds 2004 een continue stijging in het percentage jongeren dat lid is van een sportclub. Het effect van de activiteiten op het gebied van sportstimuleringsactiviteiten (BOS project en Combinatiefuncties sport) gericht op doorstroom naar sportclub lijken daarmee dan ook succesvol. Daarentegen is de groep die voorheen 1 of meerdere keren sportte kleiner geworden. Zo kan het voorkomen dat jongeren met een lidmaatschap niet het hele jaar ook minimaal 1 keer per week sporten. Denk bijvoorbeeld aan seizoenssporten of lidmaatschap fitnesscentra.

5.2.5 Speelruimte beleid

Voor de sociale, emotionele en motorische ontwikkelingen is het van belang dat kinderen kunnen spelen. Het buitenspelen leert kinderen om grenzen te verleggen. Buiten spelen betekent bewegen: hinkelen, touwtje springen, klauteren, voetballen. Kinderen raken buiten hun energie kwijt. Je kind mag roepen, rennen en springen tot het niet meer kan. Sommigen prijzen het daarom ook aan als een middel tegen zwaarlijvigheid. Daarbij kan een kind zijn fantasie en creativiteit gebruiken, leren hoe de wereld rondom hen in elkaar zit, zelf zijn spel organiseren waardoor zijn zelfvertrouwen groeit. Plezier en creativiteit zijn belangrijke bouwstenen voor probleemoplossend denken.

Het speelruimtebeleid in Heerlen is gebaseerd op 2 soorten voorzieningen:

1. Openbare speelvoorzieningen
   Deze hebben een wijkfunctie en zijn op loopafstand bereikbaar. Deze plekken worden door de gemeente aangelegd en onderhouden.

2. Besloten speelvoorzieningen
   Deze voorzieningen worden geëxploiteerd en beheerd door speeltuinorganisaties die hiervoor subsidie ontvangen. De meerwaarde hiervan ligt in het aanwezige toezicht en de grotere speelwaarde door meer en grotere speeltoestellen.

De komende jaren willen wij de speeltuinen te moderniseren en hiermee de speelwaarde verder te vergroten. Speeltuinen zullen hierbij met name een stadsdeelfunctie krijgen. Op deze wijze vullen besloten speelvoorzieningen en openbare speelvoorzieningen elkaar aan.

5.2.6 Scouting

Binnen het aanbod van vrijetijdsbesteding voor de jeugd neemt scouting een wezenlijke plaats in. De scoutingorganisaties or-

ganiseren activiteiten die bijdragen aan de praktische en sociale vaardigheden van jongeren en bieden ontspanning en plezier. Dit gebeurt door goed opgeleide en gekwalificeerde kaderleden. De gemeente ondersteunt deze organisaties met subsidie.

Om de kwaliteit van de organisaties, hun activiteiten en de scouting-accommodaties voor de toekomst veilig te stellenis het noodzakelijk om naar schaalvergroting te gaan. De komende 2 jaar zal gebruikt worden om aan de hand van een toetsingskader en toekomstscenario een herstructurering tot stand te brengen die zorgt voor vitale organisaties en een optimaler gebruik van accommodaties.

5.3 De geprioriteerde doelstellingen bij dit thema

Op basis van bovenstaande ontwikkelingen zijn voor de komende jaren de volgende doelstellingen geformuleerd voor het thema plezier hebben en leren. Deze doelstellingen worden nog nader uitgewerkt in een uitvoeringsagenda.

Heerlen stimuleert talentontwikkeling bij kinderen, door een veelzijdige vrijetijdsbesteding bij jongeren mogelijk te maken.

Dit doen we door:

- het jongerenwerk te vragen jeugdigen in jongeren-accommodaties een veelzijdig aanbod te bieden en ruimte te geven om activiteiten te organiseren;
- jeugdigen in contact te brengen met verschillende activiteiten en hen na die kennismaking in contact te brengen met de clubs en verenigingen;
- het blijven investeren in cultuur en dit toegankelijker maken voor de jeugd;
- het blijven bevorderen van sportdeelname door de jeugd;
- uitvoering te geven aan het beleid rondom de inrichting van de speelplaatsen;
- het verenigingsleven (inclusief scouting) te subsidiëren.

·6·

PARTICIPATIE

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de participatie van jongeren en hun ouders. Heerlen vindt participatie belangrijk. Het betrekken van de jeugd en hun ouders en opvoeders bij hun eigen woon- en leefomgeving past binnen de doelstellingen van een (pedagogische) civil society. Door hen mee te laten denken én doen bij zowel ingrepen in hun woon- en leefomgeving als bij sociaal-maatschappelijke activiteiten worden zij mede-eigenaar van deze omgeving.

De jeugd in Heerlen onderschrijft dit: uit de Jongerenmonitor Parkstad Limburg (2012) blijkt dat 65% van de Heerlense jongeren door de gemeente betrokken willen worden bij de planvorming en realisatie van voorzieningen in de stad of hun wijk/buurt. Jongeren willen meer invloed hebben op en betrokken worden bij de realisatie van de voorzieningen en zij willen graag met de gemeente hierover in gesprek. Op dit moment gebeurt dit incidenteel. Een voorbeeld van een incidentele proef op dit gebied was de pilot met facebook in 2012. Middels dit medium werd aan jongeren gevraagd ideeën aan te reiken en/of aan te geven wat hen bezig houdt. Met name op het gebied van onderwijs (wij willen een studentensociëteit) en ruimtelijke ordening (wij willen een park à la het Vondelpark in Amsterdam) kwamen ideeën naar voren.

6.2 Jeugdparticipatie

De inzet op jeugdparticipatie in Heerlen is tweeërlei: er is sprake van maatschappelijke en bestuurlijke participatie.

- Bestuurlijke participatie heeft enerzijds tot doel de afstand tussen politiek en jongeren te verkleinen. Daarnaast worden jongeren uitgedaagd om mee- en na te denken over hun eigen leefomgeving. Het gaat dus om de invloed van de jeugd op het gemeentelijk beleid.
- Maatschappelijke participatie heeft tot doel de jeugd te stimuleren deel te nemen aan de maatschappij en hiervoor haar verantwoordelijkheid te nemen.

Visie op jeugdparticipatie

Jeugdparticipatie moet een onderdeel worden van het 'DNA' in Heerlen. Dat de jeugd de toekomst heeft weet iedereen. Juist daarom is het van belang dat zij ook mee kunnen en willen praten. Dit kan gaan over de opzet en inrichting van een jongerenaccommodatie tot de inrichting van een plein. Zo kunnen we, naast de behoeften van andere inwoners van Heerlen, de behoefte van de Heerlense jeugd meenemen.

De gemeente Heerlen speelt een belangrijke (regie)rol in jeugdparticipatie. Deze rol zal in de komende jaren meer vorm moeten krijgen. Net als bij maatschappelijke stages zal de gemeente ten aanzien van de uitvoering van activiteiten die er op gericht zijn de bestuurlijke of maatschappelijke participatie van de jeugd de vergroten meer een regiefunctie innemen. Het jeugd- en jongerenwerk van welzijnsorganisaties staat 'dichter' bij de jeugd, zij zien hen immers dagelijks, en zal daarom een nadrukkelijkere rol in de uitvoering moeten krijgen.

Daarnaast zal meer worden ingezet op het betrekken van de jeugd bij de planvorming en uitvoering van projecten door de gemeente. Bij (ruimtelijke)projecten moeten wij als gemeente ons meer gaan afvragen "wat wil de jeugd?". Dit geldt voor zowel jongerenaccommodaties als de herinrichting van een plein. Een voorbeeld is de herinrichting van het Cornelius Park in Heerlerheide. Kinderen van een aantal scholen hebben de Mozaïek voor dit plein gemaakt. Hiermee wordt het ook hun plein.

Het is van belang dat de organisatie van jeugdparticipatie geen losse flodder is. Het moet een structureel karakter hebben. Door de koppeling met (activiteiten van) jongerenaccommodaties, scholen en het welzijnswerk kan meer op stadsdeelniveau gewerkt worden aan (themagerichte) jeugdparticipatie.

6.2.1 Ontwikkelingen en activiteiten

Activiteiten in het kader van bestuurlijke jeugdparticipatie zijn o.m.:

- <u>Het kindercollege</u>
  Voor kinderen tot en met 12 jaar. Elk jaar kiezen de leerlingen van groep 7 van het basisonderwijs het kindercollege, dat bestaat uit de kinderburgemeester en 2 kinderwethouders. Het kindercollege heeft een ceremoniële functie en vertegenwoordigt de jeugd tot en met 12 jaar bij officiële gelegenheden. Daarnaast heeft elk lid van het kindercollege een eigen project. Samen met klas- en buurtgenoten wordt

dit uitgevoerd. Ter ondersteuning wordt hier vanuit Alcander een jongerenwerker aan gekoppeld.

- De jeugdparticipatiedag
  Jongeren van basis-, middelbaar en voortgezet onderwijs gaan op deze dag in gesprek met raads- en collegeleden over voor hen belangrijke thema's. Op 30 mei 2012 heeft deze voor het eerst plaatsgevonden.

- De jongerenmonitor
  Dit tweejaarlijks onderzoek onder alle jongeren in Parkstad tussen de 12 en 27 jaar is in 2012 voor het eerst gehouden. De uitkomsten zijn in deze nota verwerkt. De jongerenmonitor combineert zowel harde cijfers over jeugdigen van allerlei instanties als de meningen van jongeren zelf over onderwerpen die zich uitspreiden van gezondheid tot veiligheid en vrije tijd. Het is een goed middel om beleid op zijn effectiviteit te meten.

- Projecten
  Participatie van en door jongeren begint in een vroeg stadium bij plannen van projecten die betrekking hebben op hun leefomgeving, zoals het project van de herinrichting van het Corneliuspark in Heerlerheide, waar kinderen van de basisschool door middel van het leggen van mozaïeksteentjes een deel van het park zelf hebben ingericht. Op dit moment zijn projecten als deze eerder uitzondering dan regel.

Activiteiten in het kader van maatschappelijke jeugdparticipatie zijn o.m.:

- Maatschappelijke stages
  De maatschappelijke stage is bedoeld om jongeren een bijdrage te laten leveren aan de samenleving. Dit doen ze door minimaal 30 uur stage te lopen als vrijwilliger zoals bij een sportvereniging, kinderboerderij of voedselbank.

  Via de vrijwilligerscentrale van Alcander worden jongeren en instellingen/verenigingen aan elkaar gekoppeld door middel van de zogenaamde makelaarsfunctie. Leerlingen worden zo gericht begeleid en geplaats om maatschappelijke stage te lopen. De maatschappelijke stage heeft een aantal doelen. Ten eerste beleven jongeren tijdens een stage hoe het is om vrijwilligerswerk te doen. Ook vergroot deze ervaring hun maatschappelijke betrokkenheid.

  Ten slotte is de stage bedoeld om een leuke tijd te hebben. Een maatschappelijke stage verschilt van andere stages. Waar reguliere stages gericht zijn op de beroepsvorming van leerlingen, richt de maatschappelijke stage zich vooral op de betrokkenheid van scholieren bij de maatschappij.

- Jongerenwerk nieuwe stijl
  Middels het subsidiëren van het jongerenwerk via Alcander wordt mede maatschappelijke participatie vormgegeven. Activiteiten in wijken en buurten en jongerenaccomodaties worden door en voor jongeren georganiseerd.

- Baanbrekend werk
  Via allerlei trajecten worden jongeren, zoals jonge alleenstaande moeders, uit hun uitkeringssituatie gehaald en via training naar werk geleid.

6.3 Ouderparticipatie

Naast de actieve deelname van de jeugd, is ouderparticipatie belangrijk. De actieve deelname van ouders en opvoeders past geheel binnen de versterking van de pedagogische civil society. Ouderparticipatie valt uiteen in formele participatie en informele participatie.

Formele participatie door ouders en opvoeders vind plaats binnen officiële organen. Dit kan de MR op een school zijn, de MO raad of in het bestuur van een vereniging. Vanuit de gemeente is het zaak, themagericht, gebruik te maken van deze organen bij beleidsontwikkeling. Informele participatie is meer geënt op het uithelpen bij activiteiten.

Bij ouderparticipatie kan het CJG een belangrijke spelen. Als netwerkorganisatie in Heerlen heeft het CJG de mogelijkheid om ouders, binnen gemeenschappen, te verbinden. Of het nu gaat om zorg of onderwijs, ouders en opvoeders zullen moeten meepraten én doen. Gelet op de decentralisatie van de Jeugdzorg, waarbij 'eigen kracht' een van de kernbegrippen is, zullen ouders actief betrokken moeten worden bij ontwikkelingen op dit, en andere, gebieden.

Ouders en opvoeders moeten een soort partner worden van alle maatschappelijke instellingen en verenigingen waar hun kinderen mee te maken hebben. Hierdoor nemen zij actief deel aan alle dagdagelijkse zaken die van belang zijn voor hun kinderen.

6.4 De geprioriteerde doelstellingen bij dit thema

Op basis van bovenstaande ontwikkelingen zijn voor de komende jaren de volgende doelstellingen geformuleerd voor het thema jeugdparticipatie. Deze doelstellingen worden nog nader uitgewerkt in een uitvoeringsagenda.

1. We willen dat meer jeugdigen meedenken en meedoen bij beleidsontwikkeling. Hiervoor zorgen we dat:
   - de jeugd meer bij de planvorming en uitvoering van gemeentelijke projecten wordt betrokken;
   - in samenwerking met het jongerenwerk structurele en themagerelateerde jeugdparticipatiedagen worden georganiseerd;
   - de pilot rondom de facebookpagina om te zetten in een structurele inzet van social media om jeugdparticipatie te bevorderen.

2. We willen dat meer jongeren maatschappelijk betrokken zijn. Dit doen we door:
   - samen met het onderwijs de Maatschappelijke Stage te evalueren en de bevindingen hiervan mee te nemen in een vervolgtraject;
   - met de welzijnsorganisatie structurele afspraken te maken over de inzet door jongeren bij hun activiteiten;
   - het organiseren van werk- en scholingstrajecten (zoals Baanbrekend Werk).

3. We willen dat ouders en opvoeders meer en actief deelnemen aan beleidsontwikkeling. Dit doen we door:
   - ouders en opvoeders meer bij de planvorming en uitvoering van gemeentelijke projecten te betrekken;
   - binnen de ontwikkeling van het CJG, en in relatie tot de decentralisatie van de Jeugdzorg, meer in te zetten op 'oudergemeenschappen'.

.7.
VEILIG
OPGROEIEN

7.1 Inleiding

Veilig opgroeien in Heerlen betekent de mogelijkheid voor kinderen en jongeren om zich te kunnen ontwikkelen zonder dreiging van gevaar en criminaliteit. Bij het thema veilig opgroeien gaat het aan de ene kant om jeugdigen die last hebben van veiligheidsproblemen en aan de andere kant om jongeren die veiligheidsproblemen veroorzaken. De belangrijkste onderwerpen bij dit thema zijn (omgaan met) overlast gevende jongeren en sociale veiligheid, zoals (cyber)pesten, weerbaarheid, huiselijk geweld. De termen veiligheid en bescherming zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Een kind of jongere verdient bescherming in situaties die bedreigend of schadelijk zijn voor de ontwikkeling. Op het moment dat jongeren de veiligheid van anderen in gevaar brengen, verdienen anderen bescherming tegen deze overlast gevende of criminele jongeren.

Uit de jeugdmonitor 2012 blijkt dat het aantal jongeren dat vanwege het plegen van een delict voor de rechter komt, nauwelijks is toegenomen. Het aantal HALT verwijzingen is zelfs gedaald: vanaf 2009 (35 per 1000 jongeren) via 2010 (26 per 1000) naar 2011 (16 per 1000) gedaald. Uit het onderzoek is niet gebleken of deze daling daadwerkelijk betekent dat er minder overtredingen zijn begaan door jongeren. De daling kan ook verklaard worden doordat er vanuit het OM minder aandacht is geweest voor de HALT aanpak. Wat verder opvalt is dat jongeren op steeds jongere leeftijd met de politie in aanraking komen en dat meisjes ook steeds vaker betrokken zijn bij overlast gevende of criminele activiteiten. Ook het cyberpesten is een fenomeen dat in toenemende mate optreedt en vraagt om een adequate aanpak.

Uit de jongerenmonitor Parkstad blijkt dat de subjectieve veiligheidsbeleving is gedaald. Door een andere meetmethodiek kan men dit niet direct vergelijken met eerdere onderzoeken maar jongeren voelen zich in zijn algemeenheid minder veilig. Jongeren geven voornamelijk aan dat ze zich minder veilig voelen omdat er gedeald wordt of omdat er slechte verlichting is in buurten en wijken. Het meten van onveiligheidsgevoelens is echter ook een tweesnijdend zwaard. Veel aandacht voor (on) veiligheid verhoogd in zijn algemeenheid het subjectieve gevoel van onveiligheid, maar maakt het meestal objectief juist veiliger. Hoe dan ook, het verder werken aan de bestrijding van onveiligheid (objectief of subjectief) zal de komende jaren een belangrijk punt van aandacht blijven. Hierbij zal een geografisch gerichte (buurten en wijken) integrale aanpak onontbeerlijk zijn.

7.2 Ontwikkelingen en activiteiten

7.2.1 Veiligheid in en om school

Veiligheid in en om school is een belangrijk thema. Scholen hebben met hulp van HALT in kaart gebracht hoe het staat met de veiligheid in en rond hun school en welke maatregelen ze moeten nemen om de veiligheid te verbeteren. Zo worden alle basisscholen, door samen te werken met HALT, het komende half jaar getoetst op hun veiligheidsbeleid en hebben alle scholen in Parkstad het convenant 'de veilige school' getekend. Scholen hebben in toenemende mate aandacht voor het vergroten van de weerbaarheid van hun leerlingen. Dit wordt door de gemeente gestimuleerd door o.a. te faciliteren dat een gedeelte van de leerkrachten van INNOVO, één van de twee grote schoolbesturen in Heerlen, een training krijgen die hen in staat stelt om het weerbaarheidsprogramma 'rots en water' in hun lessen te integreren.

7.2.2 Ontwikkeling aanpak jongerenoverlast

Op het gebied van veiligheid is er met betrekking tot jeugd steeds verdergaande samenwerking tussen veiligheidspartners. De afdelingen Buurtgericht werken, Integrale Veiligheid en Welzijn werken steeds intensiever samen bij de bestrijding van 'Hotspots' (plekken waar jeugdoverlast ontstaat).

Het bestrijden van overlast is en blijft een veiligheidsaangelegenheid maar door gezamenlijk de krachten te bundelen kunnen ook de problemen die ten grondslag liggen aan deze overlast worden aangepakt. Hierdoor komt hulp- en dienstverlening waar dit nodig is steeds makkelijker en sneller achter de voordeur om ouders op opvoedkundig gebied te ondersteunen.

In het verleden werd vaak een jeugd- en jongerenwerker ingeschakeld om jeugdoverlast te bestrijden. Bij aanhoudende overlast (hotspots) werd een accommodatie geopend om een groep jongeren 'van de straat te halen'. Nadeel hiervan is dat je geen echte oplossingen biedt maar symptomen bestrijdt. In relatie tot de bovengenoemde transitie en jongerenoverlast wordt het ambulante en accommodatiegebonden jongerenwerk vandaag de dag meer ingezet om hulp en begeleiding te bieden in samenhang met andere partners. Denk hierbij aan politie, het Jeugdpreventie Platform

“

DE AANPAK VAN JEUGDIGEN EN JONGEREN MET (POTENTIËLE) PROBLEMEN IN DE OPENBARE RUIMTE (INCLUSIEF OP STRAAT) VAN DE GEMEENTE HEERLEN IS GERICHT OP HET VOORKOMEN, HET BEPERKEN EN HET VERMINDEREN VAN PROBLEMEN VAN EN PROBLEMEN MET DEZE DOELGROEP, ALSMEDE HET BEHOUDEN EN BEVORDEREN VAN DE VEILIGHEID EN DE LEEFBAARHEID VAN DE BUURTEN IN HEERLEN.

DE DOELGROEP BETREFT NIET ALLEEN DE JEUGDIGEN EN DE JONGEREN DIE MOMENTEEL HINDERLIJK, OVERLAST GEVEND OF CRIMINEEL GEDRAG VERTONEN, MAAR OOK GROEPEN EN INDIVIDUEN DIE ZICH TOT EEN DERGELIJKE GROEP ZOUDEN KUNNEN ONTWIKKELEN. DAARBIJ IS HET VAN BELANG NIET ALLEEN TE KIJKEN NAAR (HET GEDRAG VAN) DE GROEP EN HET INDIVIDU, MAAR OOK NAAR DE OMGEVING EN MOGELIJKE BEÏNVLOEDINGSFACTOREN.

KORTOM, DE GEWENSTE INTEGRALE AANPAK BEHELST DE FUNCTIES PREVENTIE, CURATIE EN REPRESSIE EN BESTAAT UIT EEN BREED PALET AAN ACTIVITEITEN, VAN VROEGSIGNALERING TOT EN MET HANDHAVING.

”

en het veiligheidshuis, maar ook bv. het maatschappelijk werk of het onderwijs. Op basis van casusoverleggen wordt er begeleiding op maat geboden voor kwetsbare jongeren en hun gezinnen zodat er structurele veranderingen plaatsvinden in de leefomgeving van deze jongeren. De ervaringen die hiermee zijn opgedaan in 2011 (zeswegen, rennemig) zijn positief ontvangen. Deze getrapte aanpak (de-escaleren, analyseren, groepen pellen en hulp en begeleiding bieden) heeft zijn nut bewezen bij de aanpak jongerenoverlast.

Het jeugdpreventieplatform (JPP) heeft een belangrijke rol als het gaat om het signaleren van risico ’s rondom veiligheid alsook om de aanpak van groepen overlast gevende en criminele jongeren. In de komende periode willen we de aanpak van 1gezin–1plan zoals die in de jeugdketen wordt toegepast verbreden naar het JPP, met name as het gaat om individuele casussen. Met het implemen-teren van deze methodiek willen we bereiken dat alle betrokkenen rondom jongeren, of dit nu professionals zijn, familieleden of vrijwilligers, hun verantwoordelijkheid nemen en geen jongeren ‘over de schutting kieperen’. De expertise die de medewerkers van het JPP in de loop der jaren hebben opgedaan, kan dan worden ingezet om betrokkenen hierbij te ondersteunen. Het JPP kan zich dan meer richten op de groepsaanpak, hoewel ze natuurlijk ten alle tijden hun signalerende taken houden, ook als het om individuele casussen gaat.

7.2.3 Veiligheid en social media

Social media zijn niet meer weg te denken uit het leven van jeugdigen. Facebook, twitter, MSN, Pinterest zijn een paar voorbeelden van media waarmee jeugdigen met elkaar en de wereld communiceren. Het mooie aan deze ontwikkeling is dat jeugdigen altijd en overal bereikbaar zijn, hun leven delen met anderen én informatie inwinnen. Hun leven speelt steeds meer in de digitale wereld af en ze groeien hiermee ook mee op. Net als in de 'normale' wereld spelen zich hier ook de negatieve kanten van het leven af. Zaken als cyberpesten, sociaal onwenselijk gedrag en zelfs criminaliteit vinden steeds meer plaats. Dit is niet altijd direct zichtbaar. Daarom wordt er op Zuid-Limburgse schaal een protocol opgesteld. Dit protocol moet scholen handvaten bieden hoe zij met ongewenst gedrag en gebruik van social media dienen om te gaan.

7.3 De geprioriteerde doelstellingen bij dit thema

Op basis van bovenstaande ontwikkelingen zijn voor de komende jaren de volgende doelstellingen geformuleerd voor het thema veiligheid. Deze doelstellingen worden nog nader uitgewerkt in een uitvoeringsagenda.

Dit bereiken we door te investeren in:

1. Het terugdringen van overlast door jongeren in buurten en wijken door:
   - Doorontwikkeling van de aanpak jongerenoverlast
   - Bevorderen van weerbaarheid bij jeugdigen
2. Het verder vergroten van de veiligheid in en om school.
3. Het ontwikkelen van een protocol op het gebied van cyberpesten.

8. Samenvatting

Uit de voorliggende nota blijkt op welke wijze er in Heerlen de afgelopen jaren is gewerkt om de situatie voor de jeugd te verbeteren, welke belangrijke ontwikkelingen er de komende 4 jaar aan staan te komen en op welke wijze de gemeente, in het licht van deze ontwikkelingen, het jeugdbeleid verder vorm wil geven. In de nota is beschreven hoe de gemeente Heerlen er voor wil zorgen dat het in Heerlen aantrekkelijk is om op te groeien. Dit wordt beschreven aan de hand van vijf thema's: gezond opgroeien, goed voorbereid op je toekomst, talentontwikkeling, participatie en veilig opgroeien.

Aan de hand van de vijf genoemde thema's worden in deze nota de gemeentelijke ambities op hoofdlijnen weergegeven. Per thema worden de belangrijkste ontwikkelingen geschetst en zijn de doelstellingen geformuleerd die de gemeente Heerlen in de komende jaren wil realiseren. Deze doelstellingen sluiten aan op de voornemens die zijn opgenomen in andere Heerlense beleidsnota's.

In het volgende overzicht wordt schematisch weergegeven welke doelstellingen zijn geprioriteerd om de in de nota beschreven maatschappelijke effecten te bereiken. Dit schema zal als vervolg op deze nota worden uitgewerkt in een uitvoeringsagenda, waarin ook de activiteiten worden beschreven die bij de operationele doelstellingen horen, alsmede de prestatie-indicatoren met daaraan gekoppelde streefcijfers (daar waar mogelijk).

MAATSCHAPPELIJK EFFECT	JEUGDIGEN IN HEERLEN GROEIEN GEZOND OP	
STRATEGISCHE DOELSTELLING	1. Het voorkomen van problemen op het gebied van opgroeien en opvoeden	2. Problemen worden zo vroeg mogelijk aangepakt
OPERATIONELE DOELSTELLING	• investeren in het verbeteren van de gezondheidssituatie van jeugdigen in Heerlen; • het vergroten van de ouderbetrokkenheid; • het verbeteren van preventie en vroegsignalering; • het stimuleren van een gezonde leefstijl; • het verbeteren van de pedagogische kwaliteit van de leefomgeving van jeugdigen.	Doorontwikkeling van het CJG door: • te blijven investeren in ketensamenwerking; • regie te voeren op de (regionale) jeugdketen; • een integrale aanpak te realiseren; • laagdrempelige opvoed- en opgroeihulp te organiseren in de buurten en wijken; • de eigen kracht van kinderen en gezinnen te versterken.

MAATSCHAPPELIJK EFFECT

JEUGDIGEN IN HEERLEN ONTWIKKELEN HUN TALENT EN ZIJN DAARDOOR GOED VOORBEREID OP DE TOEKOMST

JEUGDIGEN IN HEERLEN KRIJGEN DE RUIMTE OM PLEZIER TE HEBBEN EN TE LEREN

STRATEGISCHE DOELSTELLING

3.

Kinderen in de voorschoolse voorzieningen en het basisonderwijs worden optimaal gestimuleerd hun talenten te ontplooien.

4.

We verbeteren de doorlopende leer- en ontwikkellijnen in de voorschoolse periode en het onderwijs, inclusief de aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt.

5.

We willen van Heerlen een aantrekkelijke stad maken, zodat meer jonge ondernemers zich hier vestigen.

6.

Heerlen stimuleert talentontwikkeling bij kinderen, door een veelzijdige vrijetijdsbesteding bij jongeren mogelijk te maken.

OPERATIONELE DOELSTELLING

- een optimale stimulering van de taalontwikkeling van jeugdigen;
- voorscholen en basisscholen werken opbrengstgericht en handelingsgericht;
- het vergroten van de ouderbetrokkenheid.

- de uitvoering van het Integraal huisvestingsplan voor het primair onderwijs in Heerlen;
- uitvoeren Lokaal Educatieve Agenda Heerlen 2012-2015;
- voorschoolse fase sluit naadloos aan bij het primair onderwijs;
- het verbeteren van de aansluiting tussen primair en voortgezet onderwijs en voortgezet onderwijs en vervolgonderwijs;
- jongeren beter te begeleiden bij de studiekeuze;
- het verminderen van het aantal voortijdig schoolverlaters;
- het aantal jongeren dat wordt doorgeleid naar opleiding of werk te vergroten.

- het aanbieden van een brede, laagdrempelige startersondersteuning;
- het inrichten van meer gespecialiseerde starters-faciliteiten op de terreinen ‘energie’ (Incubator E) en ‘creatieve industrie’;
- het organiseren van evenementen voor ondernemers;
- het creëren van flexibele werk- en ontmoetingsplekken bij betahuis, CMill, Smart Services Hub en het oude CBS.

- het jongerenwerk subsidiëren zodat ze jeugdigen in jongeren-accommodaties een veelzijdig aanbod bieden en hen stimuleren om activiteiten (mee) te organiseren;
- jeugdigen in contact te brengen met verschillende activiteiten en hen na die kennismaking in contact te brengen met de clubs en verenigingen;
- het blijven investeren in cultuur en dit toegankelijker maken voor de jeugd;
- het blijven bevorderen van sportdeelname door de jeugd;
- uitvoering te geven aan het beleid rondom de inrichting van de speelplaatsen;
- het verenigingsleven (inclusief scouting) subsidiëren.

MAATSCHAPPELIJK EFFECT

JEUGDIGEN IN HEERLEN ZIJN ACTIEF EN BETROKKEN

JEUGDIGEN IN HEERLEN GROEIEN VEILIG OP

STRATEGISCHE DOELSTELLING

7.

Meer jeugdigen in Heerlen denken en doen mee bij beleidsontwikkeling.

8.

Meer jongeren in Heerlen zijn maatschappelijk betrokken.

9.

Het terugdringen van overlast door jongeren in buurten en wijken.

10.

Het verder vergroten van de veiligheid in en om school.

11.

Het ontwikkelen van een protocol op het gebied van cyberpesten.

OPERATIONELE DOELSTELLING

- de jeugd meer bij de planvorming en uitvoering van gemeentelijke projecten betrekken;
- in samenwerking met het jongerenwerk structurele en themagerelateerde jeugdparticipatiedagen organiseren;
- de pilot rondom de facebookpagina om te zetten in een structurele inzet van social media om jeugdparticipatie te bevorderen;
- ouders en opvoeders meer bij de planvorming en uitvoering van gemeentelijke projecten te betrekken;
- binnen de ontwikkeling van het CJG, en in relatie tot de decentralisatie van de Jeugdzorg, meer in te zetten op ‘oudergemeenschappen’.

- samen met het onderwijs de Maatschappelijke Stage te evalueren en de bevindingen hiervan mee te nemen in een vervolgtraject;
- met de welzijnsorganisatie structurele afspraken te maken over de inzet door jongeren bij hun activiteiten;
- het organiseren van werk- en scholingstrajecten (zoals Baanbrekend werk)

- doorontwikkelen van de aanpak jongerenoverlast;
- bevorderen van weerbaarheid bij jeugdigen.

Bijlage: relevante wet- en regelgeving

- Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)
  Het jeugdbeleid valt onder de Wmo, die sinds 1 januari 2007 van kracht is. Het doel van deze wet is er voor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen kunnen meedoen in de samenleving. In het Wmo beleidsplan Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011 zijn onder het motto 'Meedoen in Heerlen' de visie, missie en doelen van de gemeente Heerlen op de tien prestatievelden verwoord. Prestatieveld twee richt zich specifiek op de jeugd, met name op preventie gerichte ondersteuning van jeugdigen met opgroeiproblemen en van ouders met opvoedproblemen. Activiteiten in het kader van het Centrum voor Jeugd en Gezin vallen voor een groot gedeelte onder deze wet.

- Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen
  In de Wet kinderopvang zijn kwaliteitseisen opgenomen voor de kinderopvang en peuterspeelzalen. Onder er kinderopvang wordt verstaan dagopvang (0 tot 4 jaar), buitenschoolse opvang (basisschool-leeftijd) en gastouderopvang (opvang van kinderen in de woning van de gastouder of de vraagouder). Daarnaast regelt de wet de wijze van naleving van die kwaliteitseisen. De GGD houdt toezicht op de kwaliteit van de kinderopvang en peuterspeelzalen. De gemeente heeft de taak om te handhaven als de kwaliteit niet voldoet aan de wettelijke eisen.

- Wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie (OKE)
  Het doel van de wet is de kansen voor kinderen met taalachterstanden te vergroten. De schoolbesturen voor het primair onderwijs, de besturen van kinderopvang en peuterspeelzaalwerk en de gemeente zijn op grond van de wet OKE verplicht om onderling afspraken te maken over onder meer het aanbod, het bereik, de doorlopende leerlijn en de resultaten van voor- en vroegschoolse educatie.

- Wet op de jeugdzorg
  Bij ernstige opgroei- en opvoedproblemen is er voor jongeren tot 18 jaar jeugdzorg. Als jongeren zulke ernstige opgroei- of opvoedproblemen hebben dat ze niet geholpen kunnen worden via de algemene voorzieningen (onderwijs, jeugdgezondheidszorg, maatschappelijk werk) kan een beroep worden gedaan op de jeugdzorg. De Wet op de jeugdzorg is er ook voor ouders of verzorgers.

- Wet Publieke Gezondheid (WPG)
  In de WPG zijn de taken en verantwoordelijkheden van gemeenten verdeeld over drie gebieden: collectieve preventie, infectieziektenbestrijding en Gezondheidsbeleid. In de regionale nota gezondheidsbeleid Zuid-Limburg 2012-2015 'Een gezonde koers voor Zuid-Limburg' is vastgelegd wat de gemeente Heerlen doet aan het lokaal gezondheidsbeleid. Veel daarvan heeft betrekking op de jeugd: alcohol, overgewicht en psychosociale problematiek.

- Leerplichtwet en RMC-wet
  In de gemeente ziet de leerplichtambtenaar toe op naleving van de leerplichtwet 1969. Uit de leerplichtwet volgen een aantal taken voor gemeenten. De meest in het oog springende is het controleren op ongeldig schoolverzuim en het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Vanaf 2007 geldt een kwalificatieplicht: Jongeren zijn tot hun 18e jaar verplicht om tenminste een HAVO-, VWO- of MBO2- diploma te halen. De RMC-wet (Regionale meld- en coördinatiefunctie) bepaalt dat de gemeente iedere voortijdige schoolverlater tot 23 moet registreren. Gemeenten moeten zich inzetten om hen te laten terugkeren in het onderwijs, zodat schoolverlaters alsnog een startkwalificatie behalen.

- Wet Investering in Jongeren (WIJ)
  De wet WIJ verplicht gemeenten om jongeren van 18 tot 27 jaar die een bijstandsuitkering aanvragen een aanbod te doen. Dat kan een aanbod zijn voor werk, scholing of een combinatie van beide. Jongeren die een baan accepteren, krijgen salaris in plaats van een uitkering. Jongeren die een leeraanbod aanvaarden, krijgen een inkomen dat even hoog was als een bijstandsuitkering. Het doel van de wet is om jongeren tot 27 jaar aan werk of scholing te helpen.

- Wet op het primair en voortgezet onderwijs
  Vanaf de vijfde verjaardag is een kind leerplichtig. In de wet is omgeschreven aan welke voorwaarden het onderwijs moet voldoen.

- Wet Passend Onderwijs
  De wet heeft betrekking op het stelsel van de voorzieningen voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben in het funderend onderwijs (PO en VO en (V)SO) en in het middelbaar beroepsonderwijs. Doel van deze wet is dat voor alle leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte zo passend mogelijk onderwijs wordt gerealiseerd. In de wet wordt gesproken over de ondersteuning van leerlingen in plaats van over de zorg aan leerlingen. Het gaat niet primair om de beperkingen die de leerling heeft, maar om de aanpassingen die nodig zijn zodat de leerling onderwijs kan volgen. De zorg die wordt geboden door de ketenpartners zoals de jeugdzorg, de jeugdgezondheidszorg of de geestelijke gezondheidszorg, is daar complementair aan. Het is mede daarom van belang om afstemming te zoeken met deze partners.

Colofon

Ontwerp: homo ludens
Tekst: Gemeente Heerlen
Fotografie: X
Drukwerk: Schrijen-Lippertz
Oplage: 100

Adres:
Gemeente Heerlen
Publiekshal, begane grond stadhuis
Geleenstraat 27
Postbus 1
6400 AA Heerlen

Gemeente **Heerlen**